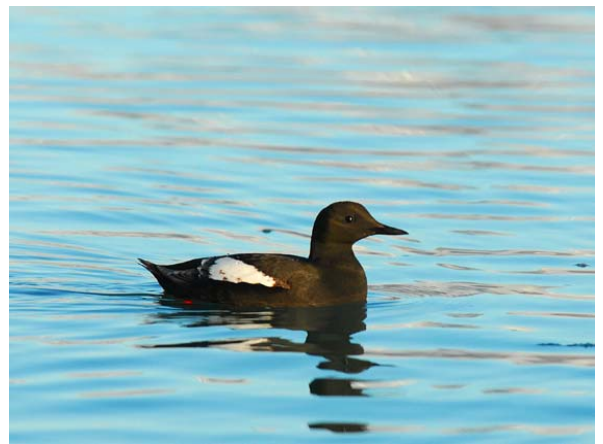

Natur, friluftsliv og kulturminner

Rapport fra arbeidsgruppen for Miljø- og verneinteresser ved rullering av kommuneplan arealdel.

Mars-2009

Foto forside:

Kjøttvikbukta. Foto: Steingrim Fauske

Tarhalsentursti. Foto: Tom E. Ness

Reinroser. Foto: Tor Harry Bjørn

Teist. Foto: Tor Harry Bjørn

Innholdsfortegnelse

Forord.....	5
Innledning	6
1. Bakgrunn.....	7
2. Kommunenes rolle	7
3. Naturtyper/arter i Hammerfest kommune	8
3-1. Bondøya.....	8
3-2. Skipsholmen	10
3-3. Revsholmen	12
3-4. Naturreservat	13
3-5. Lille Kamøya	16
3-6. Gamvikskjæra.....	16
3-7. Nordre Sørøya	17
3-7-1. Nordre Sørøya	17
3-7-2. Nåværende arealplankategori.....	18
3-7-3. Beskrivelse av naturtyper og arter.....	18
3-7-4. Friluftsliv og turisme.....	23
3-7-5. Store og Lille Sandøy	24
3-7-6. Finnfjordnæringen.....	24
3-7-7. Veststraumen.....	24
3-7-8. Straumen	24
3-7-9. Ytre og Indre Reppa	25
3-7-10. Fuglberget	25
3-7-11. Gåshopen og Gåshopstraumen	28
3-7-12. Holmevatne	28
3-7-13. Båtsfjordvatnet	29
3-7-14. Steinvatnet.....	29
3-7-15. Stokklivatn	29
3-7-16. Kobbefjorden.....	30
3-7-17. Koppardalen	30
3-7-18. Fuglefjellet, Myrane og Rundhomen	31
3-8. Sørøysundet	31
3-8-1. Håja	31
3-8-2. Hjelmen	31
3-9. Kvaløya.....	32
3-9-1. Forsølvannet.....	32
3-9-2. Kvalfjordpollen	33
3-9-3. Ytre Forsøl	33
3-9-4. Risvåg.....	33
3-9-5. Storvika	33
3-9-6. Storvannet	34
3-9-7. Nissenskogen.....	34
3-9-8. Jansvannet, - Salen m/Gammleveien	35
3-9-9. Mellomvannet på Prærien/Fuglenesdalen	35
3-9-10. Saragamvannet	35
3-9-11. Populære turer/friluftslivsområder på Kvaløya:.....	36
3-10. Seiland	38
3-10-1. Fagervikvatnet.....	38
3-10-2. Ersvika.....	39
3-10-3. Fiskebuktholmen/Fiskebukta	39
3-10-4. Store Vinna.....	40

3-10-5. Lille Vinna	41
3-10-6. Inngangsportal	41
3-10-7. Buffersone	41
4. Konklusjon	41
5. Havørn & Kongeørn	43
6. Oter i Finnmark	43
7. Fremmede arter	44
7-1. Fremmede arter i Hammerfest kommune:	44
8. Rødlistearter	46
8-1. Nasjonalt rødlistede virveldyr i Hammerfest kommune	46
9. Verna områder	47
9-1. Verdifulle kulturlandskap	47
10. Viktige lokaliteter	47
10-1. Lok. 1. Sørøya: Båtsfjorden	47
10-2. Lok. 2. Sørøya: Sandfjellet	48
10-3. Lok. 3. Sørøya: Gamvik	49
10-4. Lok. 4. Sørøya: Sandfjorden	49
10-5. Lok. 5. Sørøya: Vassviknæringen	50
11. Verdifulle kulturlandskap i Hammerfest kommune.	51
11-1. Kulturhistorisk oversikt i undersøkelsesområdet	51
11-1-1. Eldre Steinalder	51
11-1-2. Yngre steinalder og tidlig metalltid	52
11-1-3. Jernalder, middelalder og nyere tid	52
11-2. Kvaløya	54
11-2-1. Stolvika	54
11-2-2. Risvågen	54
11-2-3. Kirkegårdsbukt	54
11-2-4. Ytterforsøl	54
11-3. Seiland	54
11-3-1. Grunnvåg	54
11-3-2. Lille Fagervik	55
11-3-3. Ytre Survik	55
11-3-4. Moan	56
11-3-5. Store Vinna	57
11-4. Sørøya	57
11-4-1. Gåshopen	57
11-4-2. Vatnan og Vatnahamn	58
11-4-3. Slettnes	58
11-4-4. Sandfjord	58
Kilder:	59
Vedlegg 1: Artsliste; Fuglearter i Hammerfest kommune	
Vedlegg 2: Rapport fra Naturtjeneste i Nord as	
Vedlegg 3: Våre ville venner	

Forord

Kartleggingen av naturtyper/arter i Hammerfest kommune er utført iht. den metodikk som DN/Direktoratet for naturforvaltning har utarbeidet i DN-håndbok nr. 11 (1996 – revidert 2000) Viltkartlegging. Målsettingen har vært og fokusere på kunnskapsoppbygging omkring bevaring av biologisk mangfold. Det er nå identifisert 38 prioriterte naturområder og 22 rødlistede viltarter i Hammerfest kommune.

Feltarbeidet har vært utført i tidsrommet 2002 – 2009 av miljøvernrådgiver Tom Eirik Ness i samarbeid med NINA/Norsk institutt for naturforskning avd. Tromsø, Fylkesmannen i Finnmark v/miljøvernnavdelingen, BIO-BJØRN v/Tor Harry Bjørn, Naturtjenester i Nord v/Rune Muladal og Origo miljø as i Stavanger.

Eni Norge og Fylkesmannen i Finnmark har gitt økonomisk tilskudd til kartlegging av viktige sjøfuglforekomster utenfor Sørøya. Kystvakta v/KV Nord i Sortland har besørget transporten. Det gjenstår fortsatt noen ”hvite flekker på kartet” som ikke er kartlagte, men med de dataene som nå er fremskaffet har Hammerfest kommune et godt grunnlag for å fatte riktige beslutninger mht. sikring/bevaring av biologisk mangfold og naturtyper i framtiden.

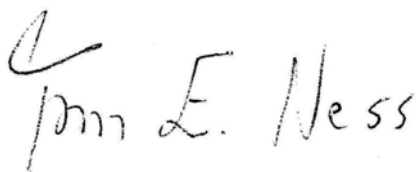
Verdifulle kulturlandskap i Hammerfest kommune

Av arkeolog Øyvind Sundquist

Sørøysund og Hammerfest Kommune har vært gjenstand for arkeologiske undersøkelser fra 60-tallet og fremover. Av særlig betydning for datatilfanget har de store utgravningene på Slettnes og Melkøya vært. Disse gjør at vi har god kunnskap om forhistorien i regionen.

Naturtjeneste i Nord (vedlegg 2) ved Rune Muladal ble engasjert av Hammerfest Kommune v/arealplanutvalget til å foreta kartlegging av det biologiske mangfold i Sandøybotn, Elvavannet, Veststraumen, Staumen/Starumvannet på Sørøya. Feltarbeidet ble gjennomført sommeren 2008.

Hammerfest den 31.03.2009

Tom Eirik Ness
miljøvernrådgiver

Innledning

Hammerfest kommune har mange "naturklenodier og skatter" som har vakt begeistring og glede i generasjoner og hatt stor betydning for manges identitet og livskvalitet.

I Hammerfest oppgir mange den vakre og allsidige naturen i kommunen (og region) som årsaken til at de bor og blir boende nettopp her. Vakker og urørt natur er viktige årsaker til at folk velger og bo i Hammerfest kommune. Kommunene har som planmyndighet ansvaret for at "naturklenodiene og skattene" blir vektlagt i de lokale planprosesser.

Hammerfest kommune ligger i Vest Finnmark, et øyrike på 863 km² som omfatter nordlige deler av Sørøya, nordvestre deler av Kvaløya og de nordøstre delene av Seiland.

Mye av landskapet er preget av mange års beiting av bufe og reinsdyr - mange områder er i ulike stadier av gjengroing. Bergrunn består av harde bergarter som gir begrensede næringsforhold for vegetasjon. Kommunen har få områder med rikmyr og rik lauvskog, begge naturtyper som vanligvis er rike på vilt. Imidlertid er kommunen rik på arter knyttet til det marine miljøet og våtmarker/ferskvann.

I Hammerfest kommune er det flere grunne sjøområder. Noen av disse danner næringsgrunnlag for lokale viktige fuglekonsentrasjoner som bruker disse under trekk- og vinteropphold.

Yttersia av Sørøya, Finnjordnæringen med Finnfjordskjæret i forgrunnen. Store og Lille Kamøya med Bondøya i bakgrunnen.
Foto: Tom E. Ness

1. Bakgrunn

Norge har forpliktet seg til å stanse tapet av det biologiske mangfoldet innen 2010. FNs toppmøte i Johannesburg i 2002 slo fast at tap av biologisk mangfold må reduseres betydelig for å sikre verdens livbærende økosystemer.

Verdens viktigste livbærende systemer som hav, skog, jord og ferskvann reduseres mer og mer som leveområde for planter og dyr, og som produksjonsområde for oss alle. Menneskets overforbruk av naturen er årsaken til denne uheldige utviklingen. Arealbruk, forurensning og spredning av fremmede arter er viktige grunner til tap av naturens mangfold. I tillegg trues det biologisk mangfoldet av klimaendringer. Konsekvensen er tap av arter i et tempo som er mer enn 100 – 1000 ganger raskere enn naturlig. Forskere har regnet ut at rundt 18000 arter, store og små forsvinner fra kloden hvert år. I Norge står nesten 4000 arter på den såkalte rødlista over sårbare og truede arter. Slik mister vi også en viktig kilde til informasjon om livet på jorda, og den viktigste bufferen mot negative følger av klimaendringer.

2. Kommunenes rolle

Kommunene sitter på en viktig verktøykasse for å ta vare på det biologiske mangfoldet. Det er først og fremst som planmyndighet etter plan- og bygningsloven kommunene har styringsmuligheter over sine arealer. Rundt 90 prosent av Norges arealer forvaltes av kommunene etter denne loven.

Globale og regionale miljøproblemer er summen av lokale handlinger og atferd. Skal man bevare det biologiske mangfoldet er fornuftig og god arealforvaltning det viktigste virkemidlet. I dag er ca. 6 % av fastlanda – Norge verna eller sikra gjennom natur og friluftsområder. Kommunene er derfor en helt sentral aktør.

På kommunalt nivå er det viktig og fokusere på kunnskapsoppbygging omkring bevaring av biologisk mangfold. Slike tiltak krever en biologisk kompetanse. Det er viktig at kommunen knytter til seg den kompetansen både lokalt og eksternt. Mange kommuner samarbeider regionalt. Særlig viktig er dette i regioner med sterkt utbyggingspress. Gjennom det regionale arbeidet i pressområder er det enklere å vurdere vern av grønnsystemer og dermed det biologiske mangfoldet. God naturforvaltning krever ofte forpliktende interkommunalt samarbeid om arealpolitikken.

For å nå 2010-målet om å stanse tap av biologisk mangfold er man avhengig av konkret handling på lokalt nivå. I 2006 ble det etablert et nettverk av kommuner i Norden som skal gjennomføre prosjekter som er relevant for å nå 2010-målet om å stanse tapet av det biologiske mangfoldet. Prosjektene skal vise resultater innen 2010. Formålet med nettverket er å skape en arena der kommuner i Norden kan utveksle erfaringer. Nettverket består i dag av Hammerfest kommune og 12 andre kommuner fra Norge, Island, Danmark, Sverige, Færøyene og Finland.

3. Naturtyper/arter i Hammerfest kommune

3-1. Bondøya

Nordvest for Sørøya (Hammerfest kommune) ligger Bondøya, en liten fjellknatt ut mot storhavet ca. 1.2 km lang, 400 m bred og 120 m. høy. Navne sies å stamme fra middelalderen da en mann Arne Bonde fikk bruke øya til utslått, egg og dunvær. Bondøya er den ytterste utposten i Hammerfest kommune, dvs. det finnes ikke noe land på yttersiden av den før man kommer over havet til vestkysten av Grønland. Bondøya er vill og forrevent og bare en sjelden gang er havet så rolig at man klarer og komme i land der. Bondøya er selenes og sjøfuglenes rike. I februar til mars/april samler det seg store kolonier med sel her av artene havert og steinkobbe, som kommer for og beite på de rike fiskeressursene. Mange av selene kommer langveis fra, helt fra Trøndelagskysten og Kvitesjøen i Nordvest Russland. (Hvalross har vert oppservert på Bondøya ved flere anledninger).

På Bondøya hekker det store kolonier av gråmåke, svartbak, lunde, teist, småskarv. Havørn og Kongeørn er vanlige og se her om våren, på jakt i det store matfat. Her ute regjerer storhavet og man føler seg liten i slike omgivelser.

Arter

Bondøya har et rikt og variert fugleliv med sterke bestander av arter som gråmåse med rundt 2000 hekkende par i 2007. Dette er en av de store koloniene i Norge. Gråmåsen har gått sterkt tilbake i det meste av Nord Norge slik at det er viktig å sikre slike store kolonier. Dessuten hekker det flere hundre par svartbak, noe som gjør Bondøya til en særlig viktig hekkekoloni for våre store måsearter.

Krykkje etablerte seg på Bondøya i 2005. Det hekker nå rundt 30 par. Krykkja er ført opp på den norske rødlista som *sårbar*. Videre har toppskarvbestanden økt og lå i 2007 på rundt 1 000 individer. Antallet er nå det høyeste som er registrert på denne lokaliteten siden NINA/Norsk institutt for naturforskning startet tellingene/registreringene tidlig på 1980-tallet. Storskarvkolonien på Bondøya er liten og ustabil, dvs. at arten ikke hekker alle år der. Det hekket ca. 40. par i 2006, det høyeste antallet som er registrert. I 2007 hekket arten ikke.

Et annet trekk ved Bondøya er lundekolonien som holder til her. Ved siden av kolonien på Lille Kamøy, som ligger noen km lenger inn mot Sørøya, er dette den eneste kolonien med lunde i hele Hammerfest kommune. Lunden er oppført ført opp på den norske rødlista som *sårbar*.

Havhest er en sjelden hekkefugl i Finnmark, og Bondøya har en liten, men fast hekkebestand. Antallet hekkende par har variert mellom null par i enkelte år, men vanligvis ligger hekkebestanden fra noen få par til nærmere 40 par.

Teisten har landets viktigste hekkeområde i denne region nordøst for Sørøya. Det ble registrert rundt 750 individer under telling gjennomført i 2007. Teisten er ført opp på den norske rødlista som *nær truet*.

På Bondøya hekker også ett par vandrefalk. Vandrefalken er ført opp på den norske rødlista som *nær truet*. Bondøya er et viktig jaktområde for kongeørn og havørn og det er vanlig å se 8 - 10 ørner der samtidig, svevende over øya på jakt i det store matfatet.

Bondøya med omkringliggende skjær, dvs. Flatskjæret og Rundskjæret er et kjent leveområde for havert (gråsel) og storkobbe. Det lille Flatskjæret samt sørvest-enden av selve Bondøya er en viktig kaste plass (fødested for selunger) for haverten. Haverten er ført opp på den norske rødlista som *nær truet*.

Verne vurdering

Bondøya, med Flatskjæret og Rundskjæret, blir vurdert av NINA/Norsk institutt for naturforskning isolert sett som å ha en regional til nasjonal verdi. Imidlertid inngår Bondøya som en av flere viktige kolonier for sjøfugl og som leveområde for kystsel i det betydelige større området *Sørøya nordøst*. Dette området inkluderer Lille og Store Kamøy, Skipsholmen, Reksholmen og Store og Lille Sandøya med tilstøtende sjøområder i Hammerfest kommune. Dette området er et av Norges viktigste hekkeområder for en rekke sjøfuglarter med teist og toppskarv som sentrale og tallrike arter. Haverten har også en særdeles sterk bestand og en rekke kaste plasser i området. Dermed vil Bondøya få *nasjonal verdi*.

Småskarv på Lille Kamøya, Bondøya i bakgrunnen. . Navnet Bondøya sies å stamme fra middelalderen da en mann, Arne Bonde, fikk bruke øya til utslått, egg og dunvær. Foto: Geir Systad

3-2. Skipsholmen

Midt i Revsbotn mellom Sørøya og Rolvsøya ligger Skipsholmen omtrent 14 km nordøst for Tarhalsen. Øya er 0,9 kvkm, 170 m høy og 1,5 km i øst-vestlig retning, 1 km i nord sydlig. Den skal ha sitt navn fra slik den sees i hildringstimen – da ser den ut som et fartøy med utslåtte seil. De tilreisende fiskere fra Lyngen kalte den i eldre tid for Store Skippir. Den har gjennom mange hundre år vært et av innseilingsmerkene for fremmede skuter til Hammerfest. I en beretning til pave Leo X i 1513 skrev erkebiskopen i Nidaros at den var uthulet og sprukken og at havsjø og bølger laget stort brak og bulder. – Det var dragsuget. Men noen fremmede sjøfarere fikk det til at det var nedgangen til et eller annet underjordisk. Skipsholmen var en tid kjent for at der var hvit oter (1800- tallet). Den holdt seg der på grunn av gode forekomster av rognkjeks like utenfor øya.

(Kilde: Sørøysund Lokalhistorie av Ragnvald Jakobsen – Hammerfest 1983)

Skipsholmen har et rikt og variert fugleliv med sterke bestander av arter som *gråmåse* med mellom 1500 og 2000 par i 2007. Dette er en av de store koloniene i Norge. (Gråmåsen har gått sterkt tilbake i det meste av Nord-Norge slik at det er viktig å sikre slike store kolonier). Dessuten hekker det flere hundre par svartbak, noe som gjør Skipsholmen til en særlig viktig hekkekoloni for våre måsearter.

Toppskarv bestanden har variert i størrelse over år, og lå i 2007 på rundt 200 par. Antallet er nå det høyeste som er registrert i denne lokaliteten siden registreringene startet opp tidlig på 1980- tallet. I 1981 ble det registrert rundt 550 individ mens det i 1988 og 1992 var henholdsvis 50 og 40 par.

Rødnebbterna varierer ofte i antall og kan i enkelte år være helt fraværende som hekkefugl på Skipsholmen. Imidlertid kan koloniene her overstige 1000 hekkende par. Dette er tilfellet for årene 1992 og 2006 der det henholdsvis ble registrert rundt 1200 og 1600 par. I 2007 var bestanden igjen ned på rundt 200 par. I 2006 ble det påvist minst tre par *makrellterner* i kolonien. Makrellterna er ført opp på den norske rødlista som *sårbar*.

Teisten har landets viktigste hekkeområde i denne regionen nordøst for Sørøya. Det ble registrert rundt 1600 individer under tellinger gjennomført i 2007. Hekkebestanden har alltid vært sterk på Skipsholmen siden registreringene startet opp i 1981. Imidlertid kreves det spesialmetodikk for å få tilfredsstillende resultater av teist-tellinger.

Slike tellinger er kun gjennomført i årene 1987, 1992 og 2007. Dette gjenspeiler seg også i tallene for disse årene. Teisten er ført opp på den norske rødlista som – *nært truet*.

Krykkja har vist klare trekk på svak hekkesuksess de siste årene. Særlig svak syntes 2007-sesongen å være. Imidlertid ble det påvist 120 hekkende par på Skipsholmen i 2006 mens det ikke ble påvist hekking her i 2007. Krykkja er ført opp på den norske rødlista som *sårbar*.

Tyvjo er knyttet til sjøfuglkoloniene i Finnmark. Nord-Norge har fremdeles en sterk bestand mens arten har klar tilbakegang blant annet på Vestlandet. På Skipsholmen hekker det årlig noen få par. Tyvjo er ført opp på den norske rødlista som *nær truet*.

Rovfugl

Sommeren 2007 ble det påvist hekking av havørn (et par) på nordsiden av øya (Tom E. Ness & Tor Harry Bjørn), og en ung lappugle på trekk. Skipsholmen et viktig jaktområde for ørner og falker.

Skipsholmen med omkringliggende holmer og skjær er et kjent leveområde for havert (gråsel). Det er også en kasteplass (fødeplass) for haverten. Haverten er ført opp på den norske rødlista som *nær truet*.

Verne vurdering

Skipsholmen blir vurdert av NINA/Norsk institutt for naturforskning isolert sett som å ha regional til nasjonal verdi. Skipsholmen inngår som en av flere viktige kolonier for sjøfugl og som leveområde for kystsel i det betydelige større området *Sørøya nordøst*. Dette området inkluderer Lille og Store Kamøya, Bondøya, Reksholmen og Store og lille Sandøy med tilstøtende sjøområder. Dette området er et av Norges viktigste hekkeområde for en rekke sjøfuglarter med teist og toppskarv som sentrale og tallrike arter. Haverten har også en sterk bestand og har kasteplass i området. Dermed vil Skipsholmen få *nasjonal verdi*.

Havert (Gråsel) på Flatskjeret ved Bondøya. I februar til april samler det seg en stor koloni med Havert på Flatskjeret ved Bondøya. Selene kommer langveis fra for å beite på de rike fiske ressursene på ytersiden av Sørøya. Foto: Per Hanasand

3-3. Revsholmen

Revsholmen ligger 4 km syd for Skipsholmen. Holmen er 0,35 kvkm, 1 km lang, 0,5 km bred og 26 m. høy. De eldste skatteliste som finnes for Sørøysundet viser at i 1521 betalte 6 fiskere på Revsholmen skatt med 657 kg råskjært tørrfisk.

Kilde: Sørøysund Lokalhistorie av Ragnar Jakobsen, - Hammerfest 1983

Revsholmen har et variert fugleliv med solide kolonier av arter som *gråmåse* (rundt 400 par) og over 100 par *svartbak*. Sammen med de andre store koloniene i området gjør dette Sørøyaområdet til et særlig viktig hekkekoloni for våre store måsearter.

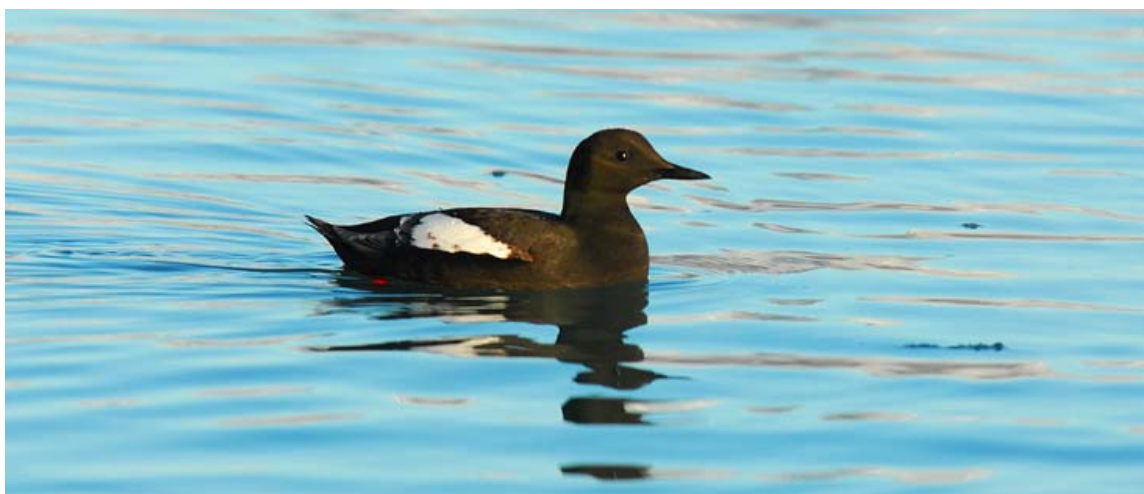
Teisten har landets viktigste hekkeområde i denne regionen nordøst for Sørøya. Det ble registrert rundt 430 individer under tellinger gjennomført i 2006. Det kreves spesialmetodikk for å få tilfredstillende resultater av teist-tellinger. Slike tellinger er kun gjennomført i 2006. Dette gjenspeiler seg også i tallene for dette året. Teisten er ført opp på den norske rødlista som *nært truet*.

Toppskarvbestanden har variert i størrelse over år, og lå i 2007 på rundt 50 par. Antallet er nå det høyeste som er registrert på denne lokaliteten siden registreringene startet opp tidlig på 1980- tallet. I årene 1996-1999 ble det kun registrert noen få par her.

Rødnebbterna varierer ofte i antall og kan i enkelte år være helt fraværende som hekkefugl på Revsholmen. Imidlertid kan kolonien her overstige 300 hekkende par. Dette er tilfellet for årene 1984 og 1989 der det henholdsvis ble registrert rundt 250 og 300 par. I 2007 var bestanden igjen nede på rundt 30-40 par. I 2006 ble det påvist minst tre par *makrellterner* i kolonien. Makrellterna er ført opp på den norske rødlista som *sårbar*. Storjo ble påvist hekkende på Revsholmen mange år på rad. Da fikk den unger på vingene alle år fra 1984-1988. På begynnelsen av 2000- tallet er den ikke blitt påvist hekkende her, men i 2007 ble ett individ igjen observert på øya.

Revsholmen er leveområde for *havert* (gråsel). Den er også kaste plass for haverten. Haverten er ført opp på den norske rødlista som *nær truet*.

Kilde: NINA/Norsk institutt for naturforskning v/Seapop – sjøfuglprosjektet – 2008

Teist, en karakterart i Hammerfest kommune. Foto: Tor Harry Bjørn

Vernevrurdering

Revsholmen blir vurderd av NINA/Norsk institutt for naturforskning isolert sett som å ha lokal til regional verdi. Lokaliteten inngår som en av flere viktige kolonier for sjøfugl og som leveområde for kystsel i det betydelig større området *Sørøya nordøst*. Dette området inkluderer Lille og Store Kamøy, Bondøya, Skipsholmen og Store og Lille Sandøya med tilstøtende sjøområder. Dette området er et av Norges viktigste hekkeområde for en rekke sjøfuglarter med teist og toppskarv som sentrale og tallrike arter. Haverten har også en sterk bestand og har kasteplass i området. Dermed vil Revsholmen få *nasjonal verdi*.

Konklusjon - vernevrurdering

Bondøya, Skipsholmen og Revsholmen i Hammerfest kommune inngår som viktige områder for sjøfugl og som leveområde for kystsel i det betydelig større området *Sørøya nordøst*.

(Inkl. Store og Lille Kamøy og Store og Lille Sandøya). Dette området er et av Norges viktigste hekkeområde for en rekke sjøfuglarter med gråmåke, teist og toppskarv som sentrale og tallrike arter. Haverten (gråsel) har også en sterk bestand og har kasteplass her. Lille Kamøya, Bondøya, Skipsholmen og Revsholmen har nasjonal og internasjonal verdi og er de rikeste områdene for biologisk mangfold i Hammerfest kommune.

3-4. Naturreservat

Naturreservat er den strengeste formen for områdevern etter naturvernloven. Formålet med å opprette naturreservater er knyttet til rene naturfaglige forhold. Naturreservatene omfatter i hovedsak uberørt eller tilnærmet uberørt natur eller utgjør en spesiell naturtype som har særskilt vitenskapelig eller pedagogisk betydning.. Et naturreservat kan totalfredes eller fredes for bestemte formål. Restriksjonsnivået er tilpasset verneformålet.

I forbindelse med rullering av kommuneplans arealdel (Hammerfest kommune) foreslås det fra arbeidsgruppa for Miljø- og verneinteresser at Bondøya, Skipsholmen og Revsholmen vernes iht. naturvernloven § 1. som naturreservat(er). Formålet med et slikt vern er og sikre de store sjøfuglekoloniene mot naturinngrep og forstyrrelser. En fredning vil medføre et totalforbud mot alle former for tekniske naturinngrep på Bondøya, Skipsholmen og Revsholmen i fremtiden. Arbeidsgruppa foreslår og at det ved en ev. fredning gis anledning til og jakte sel der innenfor ordinær jakttid. Ang. ferdselsrestriksjoner så bør det ikke bli forbud mot ilandstigning/ferdsel der.

Et vern av Bondøya, Skipsholmen og Revsholmen vil heve områdenes verdi/status utad, nasjonalt og internasjonalt samt bidra til og skape en økt interesse for disse områdene mht. forskning og forvaltning, turisme (opplevelsesbasert turisme), naturfag undervisning i skolene, oljevernberedskap, fiskerier m.m.

Hammerfest kommune har nå en unik mulighet/anledning til å sikre sitt omdømme som en moderne naturvernkommune og dermed gi hele region et naturvern løft som gjør oss i stand til å møte de store miljøutfordringene som løper sammen med åpningen av Barentshavet for Olje & Gassindustrien.

Småskarv/Toppskarv på Lille Kamøya. Hammerfest kommune har Norges største koloni av hekkende Småskarv på Lille Kamøya.
Foto: Tor Harry Bjørn

Saksgang

I naturvernloven § 18 er det fastsatt særskilte bestemmelser om saksbehandling ved opprettelse av verneområder.

Naturvernloven av 19.06. 1970 § 18

Når et arbeid med vern etter denne loven starter opp skal det tas kontakt med fylkesmannen og fylkeskommunen for å drøfte avgrensning av området, innholdet i vernebestemmelser og spørsmål for øvrig av betydning for fylkeskommunens planarbeid.

Vernemyndighetene skal kunngjøre en melding, som regel i minst 2 aviser som er alminnelige lest på stedet, der det gjøres rede for det påtenkte vernetiltaket og de følger det antas og få. Så vidt mulig bør grunneiere og rettighetshavere underrettes ved brev og gis en rimelig frist for å komme med merknader før forslaget utformes.

På et tidlig tidspunkt i forberedelsen av vernetiltaket skal det søkes samarbeid med offentlige myndigheter, organisasjoner m.v. som har særlig interesse i tiltaket.

Når verneforslaget er utarbeidet skal det kunngjøres i Norsk Lysningsblad og i minst 2 aviser som er alminnelig lest på stedet at forslaget om vern er utlagt til offentlig ettersyn. Kunngjøringen skal beskrive området forslaget omfatter og gi en rimelig frist for uttalelse som ikke må settes kortere en 6 uker fra kunngjøringen. Så vidt mulig bør grunneiere og rettighetshavere underrettes ved brev.

I samband med kunngjøringen skal saken legges fram for fylkeskommunen og berørte statlige fagorganer til uttalelse.

Før vedtak om vern treffes, skal forslaget forelegges kommunestyret..

Miljøverndepartementet kan på forhånd treffe vedtak om midlertidig vern inntil saken er avgjort. Det er Miljøverndepartementet, ved kongen i statsråd, som fatter/vedtar det endelige verneforslaget.

Arealplankategori

Bondøya, Skipsholmen og Revsholmen er avsatt som LNF-A områder i den nåværende arealplan, dvs. område avsatt til landbruk, natur og friluftsliv og der oppføring av spredt bolig-, ervervs- og fritidsbebyggelse ikke er tillatt.

Lille Kamøya (naturreservat). Foto: Tor Harry Bjørn

3-5. Lille Kamøya

Lille Kamøya ligger ved Store Kamøya, mellom Bondøya og Nordre Sørøya. Her hekker mye sjøfugl med flere tusen par lunde og Norges største koloni med hekkende småskarv (toppskarv). Her er også flere mindre kolonier med krykkje. Videre hekker det også flere andre rødlistearter som teist og kongeørn. (Våren 2008 ble det registrert hekking av kongeørn på Lille Kamøya). Område er også leve- og kasteområde for havert. Lokaliteten er vernet som naturreservat iht. naturvernloven.

3-6. Gamvikskjæra

Gamvikskjæra ligger ytterst i Gamvikfjorden, rett ut av Gamvika og Vassviknæringen ved Nordre Sørøya. Gamvikskjæra er en viktig hvile- og kaste plass for havert å rasteplass for en rekke sjøfuglearter som skarv, teist, praktærfugl m.fl. Skjærene har ingen grad av naturinngrep eks. sjø/seilingsmerker og lignende.

Toppskarv på Gamvikskjæran sett mot Lille Kamøya. Foto: Geir Systad

3-7. Nordre Sørøya

Nordre Sørøya. Foto: Ivar Greiner

3-7-1. Nordre Sørøya

Nordre Sørøya! Har du hvert der? Prøvd å stå midt i den barske og fascinerende naturen overveldet av inntrykk. På Tarhalsen, ved Kjøttvikvarden, Sandfjellet, Vassviknæringen, Gamvika osv. Har du luktet havet som omkranser alt og er den eneste riktige veien til og fra? Har du utforsket det enestående kystlandskapet i det uforutsigbare været? Har du sett lyset skifte foran øynene dine? Har du frydet deg over midnattssolens magiske lys? Har du hatt følelsen av å være et sted ingen har vært før deg? Ingen kø av turister, kun turgåere som deg på jakt etter den helt spesielle opplevelsen. Nordre Sørøya har alt det, og mer til.

Nordre Sørøya med områdene: Finnvika/Storsanden, Sandfjellet i Gamvika, Gamvikdalen m/Gamvikvannet, Vassviknæringen, Vassvika, Høgfjellet, Tarhalsen, Kjøttvikvarden, Kjøttvikbukta, Staurfjellet/stauren, Trollbuktfjellet, Trollbukta, Mefjorden, Fuglefjellet og Rundhømpen betegnes av mange som selve "indrefiletten" av kystnatur i Vest Finnmark, et område med store landskapskvaliteter, rikt på biologisk mangfold, geologiske severdigheter, kulturminner osv. Området utgjør en geografisk enhet som skiller seg ut fra resten av Sørøya mht. geologi og landskapstyper.

3-7-2. Nåværende arealplankategori

Området er avsatt som LNF A i kommuneplans arealdel, dvs. område avsatt til landbruk, natur og friluftsliv. I disse sonene/områdene er oppføring av spredt bolig-, ervervs- og fritidsbebyggelse ikke tillatt.

Naturtyper:

- Myr: mindre forekomster av inntakt fjellmyr
- Rasmark, berg og kantkratt: sørvendt berg og rasmark
- Fjell: kalkrike områder i fjell (eks. Vassviknæringen)
- Kulturlandskap: slåtte- og artsrike veikanter, naturbeitemark, fuktenger
- Ferskvann/våtmark: meanderende elveløp (eks. Gamvikelva) og ferskvannndammer
- Havstrand/kyst: sjøfugl og selkolonier, sanddyner (eks. Sandfjellet i Gamvika), sandstrender (eks. Storsanden i Finnvika), tangvoller, bløtbunnsfjære, kalkrike strandberg

Steinkobber på Lille Kamøya. Foto: Per Roar Hansen

3-7-3. Beskrivelse av naturtyper og arter

Sanddyner/sandstrender: Sanddyner, eller flyvesandområder, kjennes først og fremst på forekomsten av fin sand (skjell og korallsand, mineralsand) som lett lar seg flytte av vinden, og det skapes dermed stadig nye formasjoner i landskapet. Sanddynene er en sjelden naturtype i vårt land, stort sett avgrenset til områdene på Lista, Jæren og spredte forekomster i Nord Norge/Finnmark. Sanddynene representerer en forholdsvis avgrenset og særegen naturtype i Norge som stedvis har gått sterkt tilbake. Omfatter plantesamfunn tilpasset et spesielt livsmiljø og med forekomster av sjeldne plante- og insektarter. Naturtypen er og viktig hekkeområde for en rekke fuglearter. Dyneområder er sårbare for sandflukt som resultat av fysiske inngrep som ødelegger vegetasjonsdekket. Stor ferdselsslitasje og uttak av sand eller tare i nærliggende sjøområder er eksempler på tiltak som kan ha negative følger for områdene.

På nordre Sørøya finnes større sammenhengende sandstrender/sanddynekompleks i Finnvika, Akkarfjordeidet, Gamvika/Sandfjellet og Kjøttvikbukta, som er velutviklet og har liten grad av naturinngrep. Sandfjellet i Gamvika er en unik naturformasjon som består av en hel fjellside med finkornet mineralsand (ca. 300 m. med mineralsand ispedd skjell og korallsand/fragmenter), som fornyer seg selv ved spesielle vindretninger. Sandfjellet er en geologisk attraksjon av nasjonal betydning.

Naturbeitemark: Naturbeitemark er ikke tresatt utmark preget av lang tids husdyrbeite av sau, storfe og rein. Naturbeitemark er en artsrik naturtype som har blitt stadig sjeldnere. Mange planter, sopp og insekter er typiske for disse beitemarkene. Naturtypen har opprinnelig forekommet over hele landet, men har i nyere tid blitt sjelden i mange distrikt. Det er nå i første rekke i områder med fortsatt aktivt utmarksbeite med sau vi har igjen større arealer med naturbeitemark, dvs. en del seterdaler i Sør- og Midt Norge, samt kystgrasheier fra Vestlandet til Nord Norge/Finnmark. Naturtypen har godt sterkt tilbake de siste tiårene. Den er et viktig leveområde for en rekke sjeldne og truede arter av karplanter, sopp og insekter. Naturbeitemark er avhengig av tradisjonell husdyrbeite for og bevares.

På Nordre Sørøya finnes større sammenhengende områder med inntakt naturbeitemark i området Finnvika, Gamvika/Gamvikdalen, Kjøttvikfjellet, Trollbuktfjellet. Området har vert beitet av sau og rein i mange hundre år og det er nå etablert ny sauedrift i Gamvika.

Storsanden i Finnvika – Sørøya. Foto: Tom E. Ness

Kalkrike områder i fjellet: Kalkrik berggrunn gir et næringsrikt jordsmonn og stedvis frodig vegetasjon med et høyt antall urter, lav og moser. Utbredelse: i fjellstrøk med bergarter som inneholder kalk, mest sentrale fjellstrøk i Sør- og Nord Norge/Finnmark. Kalkrike fjellområder er artsrike og inneholder flere vegetasjonstyper som er sjeldne nasjonalt.

Tarhalsveien på Nordre Sørøya.

Tarhalsveien ble bygget i 1932-33 og restaurert sommeren 2007-08 av Hammerfest Kommune i samarbeid med Kystverket for Troms Finnmark og Hammerfest Maritime Service as. Foto: Tom E. Ness

En sommernatt på Tarhalsen. Kamøyene og Bondøya i bakgrunnen. Foto: Tom E. Ness

Parti fra starten på turveien (ca 200meter"rekkeverkspagetti"). Foto: Tom E. Ness

Tarhalsveien, en stor naturopplevelse. Foto: Tom E. Ness

På Nordre Sørøya finnes kalkrik fjellgrunn i området Vassviknæringen, Kjøttvikfjellet og Tarhalsen. Området blir tidlig snøfritt og domineres av det artsrike plantesamfunnet som kalles Reinrosehei.

Reinrose (Reinrosehei) en vanlig fjellplante i Hammerfest kommune. Den vokser på kalkrik fjellgrunn. Foto: Tor Harry Bjørn

Sel og sjøfugl: Nordre Sørøya (hele Sørøya) er selenes og sjøfuglenes rike. I perioden februar til april samler det seg store kolonier med sel av artene havert (gråsel) og steinkobbe i farvannene på yttersiden av Sørøya, for og beite på de rike fiskeressursene. Mange av selene kommer langveis fra, helt fra Trøndelagskysten og Kolahalvøya/Kvitesjøen i Nordvest Russland. (Haverten har kasteplass/føder unger i Gamvika og Vassvika). I området mellom Akkarfjordnæringen og Tarhalsen finnes flere, store og små, kolonier med hekkende sjøfugl av artene storskarv, småskarv, krykkje, gråmåke, svartbak og teist.

Gruntområdene på yttersiden av Nordre Sørøya v/Gamvikfjorden, Gamvikskjæran, Finnfjorden og Finnfjordnæringen, Store og Lille Kamøy og Bondøya er landets viktigste hekkeområder for teist med tusenvis av par. De fleste av teistene overvintrer også i dette området. Her beiter også mange av de lundene som hekker på Lille Kamøya og Bondøya. Samtidig utgjør dette havområdet det viktigste beiteområdet for en av landets største småskarvkolonier (toppskarv) som også ligger på Lille Kamøya. I vinterhalvåret overvintrer det et betydelig antall av arter som praktærfugl fra Kvitesjøen i Nordvest Russland, og ærfugl fra Svalbard (Spitsbergene). Området er og vertskap for sjeldenheter som gulnebbblom som trekker helt fra Sibir for og overvintrer her, i våre farvann. Området er et viktig leveområde for havert (gråsel) og her finnes flere kasteplasser bla. på Flatskjæret ved Bondøya, og på Store Kamøya. I april 2007 ble det registrert ca. 100 (voksne og unger) havert på Flatskjæret. (Viltkartlegging i Hammerfest kommune, våren 2007).

Nordre Sørøya. Klipavatna og Kjøttvikbukta med Kjøttvikvarden i bakgrunnen. Foto: Tom E. Ness

3-7-4. Friluftsliv og turisme

Gode opplevelser knyttet til fysisk aktivitet, historiske landskap, urørt natur osv er etterspurt, både av turister og lokalbefolkning. Nordre Sørøya (Sørøya) har mange "naturklenodier og skatter" som er lite brukt, mht. friluftsliv og opplevelsesturisme. Aktiv markedsføring, tilrettelegging (for friluftsliv) og synliggjøring av området er derfor nødvendig, og i tillegg et kommunalt ansvar.

Hammerfest kommune har restaurert den gamle fyrvokter stien/veien(1932) fra Høgjellet til Tarhalsen på nordre Sørøya. Prosjektet er et samarbeid mellom Hammerfest kommune og Kystverket for Troms Finnmark. Formålet er og tilrettelegge for friluftsliv å infrastruktur for opplevelsesturisme. Målgruppe er lokalbefolkningen i Hammerfest og på Sørøya, turister, gjestearbeidere, skolene m.m. Prosjektet ble påbegynt sommeren 2007 og avsluttet høsten 2008.

Tilrettelegging for friluftsliv og naturopplevelse er både velferdsgoder for lokalbefolkningen og infrastruktur for opplevelsesturisme. Resultatet skal være til glede for innbyggere, turister osv, og bidra til kommunens vekst og utvikling.

Området egner seg til turgåing: i fjellet og ved havet (hele året), småviltjakt, fiske i saltvann og ferskvann, soppturer, fugletitting, sel og hvalsafari, padling med havkayakk, bading, botanisering, geologistudier, kulturminneturer, naturfotografering, undervisning i skolene m.m. Bruksverdien av/for området er stor, og omfatter mange brukere (lokalbefolkningen) og mange potensielle nye brukere (Hammerfestinger, turister, besøkende, gjestearbeidere, skolene). Det foreligger ingen opplysninger/tall på om hvor stor bruken av området er pr. i dag, mht. antall besøkende turister, turgåere, lokalbefolkning o.l.

3-7-5. Store og Lille Sandøy

Sandøyan ligger sentralt midt i kjeften av Sandøyfjorden på yttersiden av Sørøya. Lokalitetene er en viktige hekkeplass (og rasteplass) for en rekke arter sjøfugl som makrellterne, teist, storskarv, gråmåke, svartbak og fiskemåke. Av andre arter som hekker regelmessig kan nevnes grågås, lirype, tjeld, rødstilk m.fl. Det er en fritidsbolig på Store Sandøy og all grunn er i privat eid.

3-7-6. Finnfjordnæringen

Finnfjordnæringen ligger på yttersiden av Sørøya, mellom Finnfjorden og Gamvikfjorden. Dette gresskledde neset (ytterst på Finnfjordnæringen) har en av Vest Finnmarks største måkekolonier der svartbak og gråmåke er mest tallrik. Lokaliteten må sees i sammenheng med de store fuglefjellene som ligger like utenfor (Lille Kamøya og Bondøya), og de store og grunne havområdene der som er svært rik på fisk. Sommeren 2004 ble det påvist hekking av havørn på Finnfjordnæringen. Området har ingen grad av naturinngrep.

3-7-7. Veststraumen

Veststraumen ligger på østsiden av Sandøyfjorden på Sørøya og omfatter både en marin del og en ferskvannsdal, med mellomliggende landområder. Her hekker smålom, flere arter andefugl som havelle, svartand, brunnakke og krikkan og mye rødnebbterne. Veststraumen har en rik bunndyrfauna som består utelukkende av marine arter. Steinkobbe opptrer regelmessig i området, bla. i Veststraumen

3-7-8. Straumen

Straumen ligger i Sandøybotn på Sørøya og er en brakkvannspoll som er godt beskyttet mot vær og vind og har flere mindre øyer og holmer. Her hekker en rekke arter vannfugl som rødnebbterne, fiskemåse, siland, teist, noen får makrellterne og flere par grågås.

Straumen-vannet er av samme marine karakter som Veststraumen, men er ikke like brådyp. Innerst kommer det ut en bekk/lita elv som er om lag 4-500 meter lang. Vassdraget har en liten bestand av sjørret og sjørøye. Straumen har og en liten bestand av laks som ikke er kjent.

Steinkobbe opptrer regelmessig i område/Straumen.

På Nordre Sørøya finnes flere store kolonier med Makrellterne. Foto: Tor Harry Bjørn

Kjøttvikvarden (1853) på nordre Sørøya. Et populært turmål og et monument over vår gamle kystkultur.
Foto: Paul Nilsen

3-7-9. Ytre og Indre Reppa

Ytre og Indre Reppa ligger på Sørøya, ytterst i Sandøyfjorden. Begge områdene består av større sammenhengende sanddyner og sanddynerkompleks som er velutviklet og har liten grad av naturinngrep. Områdene må sees i sammenheng med de rike sjøfuglekoloniene og grunnvannsområdene rett nordvest for Sandøyfjorden, v/Kamøyene og Bondøya. Sommeren 2004 ble det påvist hekking av kongeørn i indre Reppa.

3-7-10. Fuglberget

Fuglberget/Bogstokken ligger ved Ytre Reppa på Sørøya. Dette er en middels stor hekkekoloni for teist der det i mai 2006 ble registrert 560 individer i kolonien.

Nordre Sørøya – kontrastenes rike

Kjøttvikbukta på Nordre Sørøya. Foto: Steingrim Fauske

Vassvika sett fra Vassvikenæringen. Nordre Sørøya. Foto: Fredrik Neregård

Ytre Reppa på Sørøya. Foto: Tor Harry Bjørn

3-7-11. Gåshopen og Gåshopstraumen

Gåshopen og Gåshopstraumen ligger på Sørøya, nærmere bestemt mellom Komagfjorden og Straumfjellet. Gåshopstraumen er en brakkvannspoll som er godt beskyttet mot vær og vind og som har flere mindre øyer og holmer. Utløpet av Gåshopstraumen, dvs. området mellom Gåshopstraumen og Gåshopen består av bløtbunnfjæra (leire), sandstrand og gammel kulturmark. Området har en svært rik fuglefauna med store bestander av sjøfugl, ender, gjess, vadere og rovfugl (Sommeren 2004 ble det påvist hekking av havørn i Gåshopen).

Hammerfest kommune skal gjennomføre en større naturtypekartlegging av Gåshopen og Gåshopstraumen i løpet av våren og sommeren 2009.

Gammelt naust i Gåshopen. Foto: Tom E. Ness

3-7-12. Holmevatne

Holmevatnet (204 m.o.h.) ligger på Sørøya, bak Brennfjellet, mellom Skippernesfjorden og Hønsebyvika. Lokaliteten har flere hekkende rødlistearter. Storlom, bergand og stjørtand hekker alle regelmessig sammen med flere andre arter som toppand, stökkand, fiskemåse og rødnebbterne. Området har ingen grad av naturinngrep.

3-7-13. Båtsfjordvatnet

Båtsfjordvatnet (20 m.o.h.) ligger mellom Lotret og Sandøybotn på Sørøya. Lokaliteten omfatter selve Båtsfjordvatnet med omkringliggende myrer og flere småvann. Her hekker arter som storlom, sjøorre, siland, brunakke, krikvand, svartand, fiskemåse, rødnebbterne og mye rødstilk.

Båtsfjordvatnet, med omkringliggende småvann, har en stor bestand av hekkende smålom.

Smålom en vanlig art i Hammerfest kommune. Foto: Tor Harry Bjørn

3-7-14. Steinvatnet

Steinvatnet ligger på fjellet mellom Sandøybotn i Hammerfest kommune og Nordfjorden i Hasvik kommune på Sørøya. Lokaliteten omfatter selve Steinvatnet og myrområdene sør- og østenfor med mange småvann og tjern. Her hekker arter som storlom, stjertand, bergand, havelle, svartand, og mange par smålom.

3-7-15. Stokklivatn

Stokklivatn (121 m.o.h.) ligger i Båtsfjorddalen v/foten av Skillefjellet på Sørøya. Lokaliteten er hekkeområde for flere arter vannfugl som storlom, stjertand, siland, krikvand, fiskemåse og rødnebbterne.

3-7-16. Kobbefjorden

Kobbefjorden ligger v/kommunegrensa til Hasvik kommune, mellom Gåshopen (Hammerfest kommune) og Øyfjorden (Hasvik kommune), og er en av de mest avsides fjordene på Sørøya (Vest Finnmark). Her finnes et steilt og barsk kystlandskap med høye fjell, frodige fjordbotner, elver og vann. Kobbefjorden har en rik flora og fauna og som eksempel på arter kan det nevnes at her finnes en egen koloni med steinkobbe. (Sommeren 2004 ble det påvist hekking av havørn i Nordbotnen). Kobbefjorden er unik i den forstand at den representerer et av de mest uberørte fjordområdene i Vest Finnmark, dvs. et større sammenhengende natur/fjordområde uten noen former for tekniske inngrep. Området egner seg ypperlig til friluftsliv for de som vil oppleve urørt villmark, på fjellet og ved havet.

3-7-17. Koppardalen

Koppardalen ligger på Sørøya rett ovenfor Koppardalsbukta i Sandøyfjorden. Området (dalen) har ingen grad av naturinngrep og har en rik fuglefauna med bla. en stor bestand av hekkende rovfugl (ørner, falker). Koppardalen er lite brukt som friluftsområde ettersom den ligger avsides til.

Sørøya har en stor bestand av hare (utsatt på 60 tallet) som i stor grad har påvirket bjørkeskogen og annen vegetasjon.
Foto: Fredrik Neregård

3-7-18. Fuglefjellet, Myrane og Rundhompson

Området Fuglefjellet, Myrane og Rundhompson ligger på fjellet ovenfor Akkarfjord og Akkarfjordnæringen på Sørøya. Området består av et større myrområde som er inntresant mht. hekking av vadefugl. Det vil bli foretatt en naturtypekartlegging (artsregistreringer m.m) av området i løpet av 2009.

Håja og Hjelmen (bakgrunn) i Sørøysundet. Viktige hekkelokaliteter for en rekke sjøfuglearter og rovfugl. Foto: Tom E. Ness

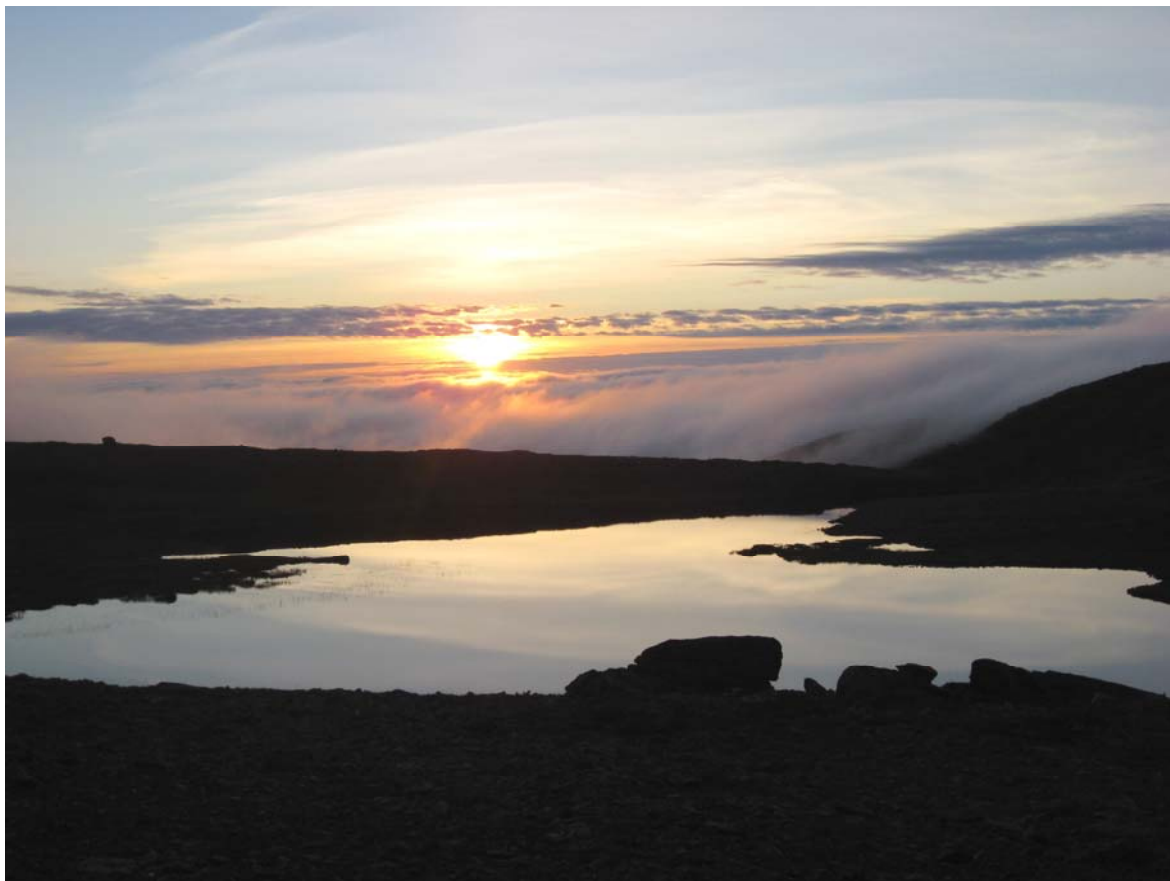
3-8. Sørøysundet

3-8-1. Håja

Håja i Sørøysundet er et viktig hekkeområde for en rekke arter sjøfugl. Måkene (gråmåke, svartbak og fiskemåke) er vanligst, men her er og store kolonier med teist, storskarv og rødnebbterne. Av andre arter som hekker regelmessig kan nevnes, havørn, jaktfalk, grågås, lirype, blåstrupe, steinskvett, løvsanger, linærle, ravn m.fl. Håja er et populært friluftsområde for Hammerfestingene om høsten, i multebærtiden.

3-8-2. Hjelmen

Hjelmen ligger i Sørøysundet, midt mellom Håja og Sørøya. Her finnes mindre bestander med hekkende gråmåke, svartbak, storskarv og teist. Våren 2008 ble det påvist hekking av havørn på Hjelmen. Hjelmen har en egen harebestand.

Kveldsstemming i august. Storefjellet på Kvaløya. Foto: Tom E. Ness

3-9. Kvaløya

Kvaløya er med sine 336 km² den minste av øyene (Hammerfest kommune) og kan ved første øyekast virke gold og øde for utenforstående. Men øya er bedre enn sitt rykte, og tar du deg tid og leter, finner du mange grønne oaser, gode fiskevann, og et fint turterreng. I fjellene på Kvaløya kan man vandre uforstyrret og nyte stillhet. Svartfjellet som ligger på kommunegrensa mellom Hammerfest og Kvalsund kommuner er høyeste fjell (630 moh). Utsikten er storslagen og på en godværsdag kan man se helt til Reinøya og Reinøykalven, Rolvsøya, Ingøya og vindmøllene på Havøygavelen (Måsøy kommune). Hammerfest kommune har bygd ut et nettverk med hytter inne i fjellheimen på Kvaløya som står åpne for allmenn bruk (Glimmervannshytta – Rundvannshytta – MonteNegrohytta – Svartfjellhytta). Hyttene er populære turmål for mange. Kvaløya har mange naturkvaliteter som har vakt begeistring og glede i generasjoner og hatt stor betydning for manges (Hammerfestinger) identitet og livskvalitet.

3-9-1. Forsølvannet

Forsølvannet v/Forsøl på Kvaløya, er et naturlig "gjengroingsvann", rikt på innsekter, planter og vannfugler. Her hekker smålom, rødstilk, strandsnipe, flere arter av andefugler som siland, brunnakke, krikband, stokkand m.fl. Forsølvannet brukes som badeplass av måkefugl (skyller saltvann av fjærdrakten) og har en egen bestand med anadrom sjøørret. Forsølvannet er et viktig rekreasjonsområde for lokalbefolkningen i Forsøl, og egner seg utmerket til naturfagundervisning i grunnskolen.

3-9-2. Kvalfjordpollen

Kvalfjorden og Kvalfjordpollen på Kvaløya er et viktig hekke og leveområde for en rekke arter sjøfugl, ender og vadefugler.

Fjorden er rik på næring og om våren å høsten kan det se flokker med svartender, ærfugl (og praktærfugl), silender, laksender og havelle. Av andre arter som er vannlig i området kan nevnes storlom (om våren), grågås, gråmåke, svartbak, fiskemåke, krykkje, tjeld, rødstilk m.fl. Kvalfjordpollen er et populært turområde om våren for lokalbefolkningen i Forsøl og Hammerfest.

3-9-3. Ytre Forsøl

Ytre Forsøl v/Forsøl på Kvaløya består av en velutviklet sandstrand (sanddynekompleks) og rasmare med liten grad av naturinngrep. Området er rikt på kulturminner fra yngre og eldre steinalder, og er et populært friluftsområde for lokalbefolkningen i Forsøl og Hammerfest.

3-9-4. Risvåg

Risvåg ligger helt på nordenden av Kvaløya, mellom Kvalfjorden og Storvika. Området består av en grunnvannspoll m/sandstrand, strandeng, svaberg og gammel innmark (som tidligere har vært dyrket). Området er et populært turområde for lokalbefolkningen i Hammerfest og har liten grad av naturinngrep.

3-9-5. Storvika

Storvika ligger på nordøstsiden av Kvaløya, mot Revsbotn. Her finnes den største bjørkeskogen på Kvaløya.

Sommeren 2006 og 2007 ble det registrert lauvmakkangrep på mye av bjørkeskogen i Storvika. (Det var ikke mulig og bestemme arten, men trolig dreier det seg om liten frostmåler, ev. fjelbjørkemåler). Skadene på skogen sommeren 2006 - 2007 var av en slik art at trolig vil mesteparten av skogen klare seg, men dersom kraftige angrep gjentar seg i flere år framover kan skogen dø. Dersom skogen dør, vil reinbeite vanskeliggjøre gjenvekst av skog her.

Storvika er et populært friluftsliv- og hytteområde for Hammerfestinger. Skogen v/Storvikvannet har en rik fuglefauna og planteflora. I Storvikelva, som renner ut fra Storvikvannet er det påvist oppgang av anadrom sjøørret. Denne vandrer opp til fossen ca. 100 – 150 m. fra havet. Sommeren 2004 ble det påvist hekking av kongeørn på Storvikneset v/Storvika.

Storvannet. En naturperle midt i byen. Foto: Tom E. Ness

3-9-6. Storvannet

Storvannet (og Storvannselva) i Hammerfest er en naturperle som er lite brukt, og tilrettelagt for friluftsliv/fiske. Vannet har en stor sjørøyebestand av god kvalitet, og litt stasjonær ørret. Sjørøya i Storvannet lever de første årene i vannet og vandrer så ut (Storelva) i havet for og beite å opp i vannet igjen når gytetiden nærmer seg. Sommeren 2006 ble det påvist organiske miljøgifter (PCB, PAH o.l) i bunnsedimentene i vannet. (Miljøundersøkelser i Hammerfest havn og Storvannet, Akvaplan-niva på oppdrag for Hammerfest kommune, - rapport nr. 3574.012006). Storvannet var tidligere bruk som avfalls plass, og kloakken gikk urensset ut i vannet helt frem til først på 1970- tallet. Hammerfest kommune har nå igangsatt en større miljøundersøkelse av Storvannet. Fiskeretten er bortforpaktet til Vest Finnmark Jeger- og fiskerforening i Hammerfest.

Storvannet er en viktig vaskeplass for måkefugl (Krykkje, fiskemåke, stormåke). I perioder kan det være opptil flere 100 målefugler på vannet som vasker seg, skyller saltvann av fjærdrakten.

3-9-7. Nissenskogen

Nissenskogen er et populært turområde for innbyggerne i Hammerfest. Området har en velutviklet bjørkeskog med innslag av osp, selje, rogn og hegg, og et rikt fugleliv. Området er mye brukt av barnehagene (spes. Nissenskogen barnehage) til ute aktivitet.

Gammleiveien på Salen. Foto: Tom E. Ness

Rødvingetrost i Jansvannskogen.
Foto: Tor Harry Bjørn

3-9-8. Jansvannet, - Salen m/Gammleiveien

Jansvannet, - Salen (byfjelle) m/Gammleiveien trenger ingen nærmere presentasjon. Området er allmennkjent, og er det mest brukte/populære friluftsområde i nærmiljøet til Hammerfest by.

Jansvannsskogen. Foto: Tom E. Ness

Viltvoksende Kvitveis i Jansvannsskogen. Foto: Tom E. Ness

3-9-9. Mellomvannet på Prærien/Fuglenesdalen

Mellomvannet på Prærien er et populært fiskevann for beboerne på Prærien. Vannet har en fin bestand av ørret av god kvalitet og elva/bekken som renner bak Flerbrukshallen er gyteelv for ørreten i Mellomvannet. EL-fiske utført sommeren 2004 av Hammerfest kommune og Fjelltjenesten i Finnmark viste en høy produksjon av ørretyngel i elva, med en tetthet på ca. 5 individ pr. kvm²; noe som betegnes som svært bra. Det er påvist hekking av gressender som stökkand og krikkand i Mellomvannet. Vannet fungerer som vaskeplass for måkefugl.

3-9-10. Saragamvannet

Saragamvannet er et populært turområde for lokalbefolkningen i Rypefjord. Det foreligger få data om naturtyper, arter mm. Hammerfest Kommune skal i løpet av sommeren 2009 kartlegge området nærmere. Det er påvist hekking av smålom i Saragamvannet.

Svartfjellhytta (Svartfjellet – Kvaløyas høyeste punkt 630 moh) et kjent og kjært turmål for mange Hammerfestinger.
Foto: Tor Harry Bjørn

3-9-11. Populære turer/friluftslivsområder på Kvaløya:

- Storefjellet - Miilet - Myllingen
- Prærien - Glimmevannet – Svartfjellet
- Tunellbakken - Tyven
- Tunellbakken – Vesterfjelldammen - Rundvannet - Monte Negro - Svartfjellet
- Tunellbakken – Tyvenskaret - Tyven
- Tunellbakken - Glimmevannet - Glimmevannshytta
- Prærien – Glimmevannshytta
- Molstrand – Molstrandfjellet – Grøtneshompan - Svartfjellet
- Sætergamdalen - Storvika
- Kvalfjordenpollen – Risvåg
- Salen/Gammlevei
- Jansvatnet/Jansvannskogen
- Klokkeøy - Straumsneset
- Forsølhøyden – Kvalfjordpollen – Risvåg – Storvika – Glimmervannet
- Forsøl – Kuvikskaret – Myllingen/Mian
- Kirkegårdsbukta v/Forsøl
- Forsøl – Ytre Forsøl
- Storefjellet – Kransvika
- Fjoradalen
- Saragammvannet
- Forsølhøyden – Sætergammdalen
- Reindalen – Steingammen
- Kvalfjordpollen - Ørtind

Turene har vakt begeistring og glede i generasjoner og hatt stor betydning for manges identitet og livskvalitet i Hammerfest. Områdene har ingen spesiell stor verdi mht. biologisk mangfold men innehar mange andre naturkvaliteter i form av uberørt natur, storslagne utsikter, gode fiskevann, stillhet og ro, landskapsopplevelser osv. Alle turene/områdene er lett tilgjengelig fra vei.

Trimkortkonkurransen

Sommeren 2008 arrangerte HOT/Hammerfest og Omegn Turlag i samarbeid med Frisk i Nord en trimkortkonkurranse på Kvaløya i Hammerfest kommune. Målet med trimkortkonkurransen var å få flest mulig Hammerfestinger ut på tur.

Det ble lagt ut til sammen åtte turmål med trimkasser: *Myllingen fyrlykt, Storfjellet, Blåbærdalen, Glimmevannshytta, Tyven, Fjoradalen vannhus, Strømsneset lykt og Montenegrohytta*. Ved alle turmålene ble det lagt ut turbøker og klippetenger. Turkortet ble en kjempe suksess. Hele 916 turkort ble solgt og turkortene har ført til et stort oppsving for friluftslivet på Kvaløya. Som eksempel kan det nevnes at det ble registrert 2400 besøkende på Tyven og 1337 besøkende på Storefjellet.

Blåkløkke i snø. Foto: Fredrik Neregård

Seiland Nasjonalpark. En tidlig sommerdag ved Straumvatnet i Jøfjorden. Foto: Tor Harry Bjørn

3-10. Seiland

I 2007 ble store deler av Seiland vernet som nasjonalpark. Formålet er å bevare et større sammenhengende naturområde med villmarkspreg og som er lite berørt av menneskets inngrep. Seiland er et av de mest uberørte, større, naturområdene som er igjen i Finnmark og er med sine 583 km² Finnmarks nest største øy etter Sørøya, og den syvende største i Norge. Øya er delt mellom de tre kommunene Hammerfest, Kvalsund og Alta. Seiland er svært fjellrik med mange topper på over 800 meter. Høyeste punkt er Seilandstuva på 1079 moh. Øya har to større breområder, Nordmannsjøkelen og Seilandsjøkelen.

Seilandsjøkelen er Norges nordligste bre og representerer Skandinavias laveste glasiasjonsgrense (grense for dannelse av isbre). Seiland er nær delt i to av dype fjorder. Fra nord trenger Jøfjorden 11 km inn i øya, og bare 5 km skiller fjordbunnen fra den 9 km lange St. Kufjorden i sør.

Når du er inne i Straumen (Hammerfest kommune) i Jøfjordbotn føler du deg hensatt til fjordene på Vestlandet. Jøfjorden er omkranset av høye fjelltopper på 800 – 1000 moh. og med Nordmannsjøkelen som troner på toppen. Seiland har en rik flora og fuglefauna med bla. forekomster av den sjeldne Stjernøyvalmuen og jaktfalk. Av mineraler kan nevnes Zirkon, den såkalte Seilandsdiamanten. Den finnes her som store krystaller. Seiland byr på en stor variasjon i naturtyper, fra frodige fjordbotner til tind og bre.

3-10-1. Fagervikvatnet

Fagervikvatnet (52 m.o.h.) ligger på fjellet bak St. Fagervika på Seiland. Vannet har hekkende arter som storlom, stjerand, toppand, siland, stokkand og krikkand. En koloni med rødnebbterne og fiskemåse hekker med ujevne antall på øya i vannet. Sommeren 2004 ble det påvist hekking av havørn og kongeørn i St. Fagervika.

3-10-2. Ersvika

Ligger mellom Ervikneset og Hundneset på Seiland. Det foreligger få opplysninger om området mht. biologisk mangfold, kulturminner m.m. Hammerfest kommune vil i løpet av sommeren 2009 kartlegge området nærmere. Området er en viktig rasteplass for grågås under trekk.

3-10-3. Fiskebuktholmen/Fiskebukta

Fiskebuktholmen/Fiskebukta v/Eidvågen på Seiland er et viktig hekke og leveområde for en rekke arter sjøfugl, ender, gress og vadefugler. Om våren påtreffes arter som grågås, ærfugl, svartand, siland, havelle, kvinand, sjøorre, storlom, toppand, brunnakke, stokkand, krikand, teist, rødstilk, tjeld, strandsnipe, fjærplytt, myrsnipe, enkeltbekkasin, fiskemåke, svartbak, gråmåke, rødnebbterne, tyvjo, steinskvett, stær, m.fl. Fiskebukta består av bløtbunnfjære (leire) og er en viktig næringsbiotop for flere av disse artene. Det er påvist hekking av grågås på Fiskebuktholmen.

Seiland er kjent for sin spesielle geologi. Foto: Tom E. Ness

Motiv fra Seiland nasjonalpark. Straumvatnet i Jøfjorden, med Rypebær i høstfarger. Foto: Tom E. Ness.

3-10-4. Store Vinna

Store Vinna ligger i Sørøysundet mellom Survika og St. Fagervika på Seiland. Området har liten grad av naturinngrep og er et viktig hekkeområde for en rekke arter av sjøfugl og rovfugl. (Sommeren 2004 ble det påvist hekking av to havørn par på norsiden av øya). Greeg Seafood as. har et lakseoppdrett på sørsiden av øya v/Vinnæidet. Forslag til arealplankategori: Store Vinna foreslås båndlagt som LNF – N område i forslag til arealplan

3-10-5. Lille Vinna

Lille Vinna ligger i Sørøysundet ved lille Fagervik på Seiland. Området har liten grad av naturinngrep og er et viktig hekkeområde for en rekke arter av sjøfugl og rovfugl.

(Sommeren 2004 ble det påvist hekking av et par havørn på sørsiden av øya.).

Forslag til arealplankategori: Lille Vinna foreslås båndlagt som LNF – N område i forslag til arealplan.

3-10-6. Inngangsportal

Arbeidsgruppa for Miljø- og verneinteresser anbefaler at det blir opparbeidet en merket turrute/løype (iht. Den Norske Turistforening merkeinstruks) fra Vassbukta, ev. Hønseby, (Hammerfest kommune) over til Store Bekkarfjord (Alta kommune) i Seiland nasjonalpark. Formålet er og ”åpne” nasjonalparken for friluftsliv og opplevelsesbasert turisme.

Målgruppa er lokalbefolkning, turister og besøkende. Startpunktet på en slik turrute/løype vil fungere som inngangsportal (Vassbukta, ev. Hønseby) inn til nasjonalparken.

Fylkesmannen i Finnmark skal i løpet av 2009 utarbeide en forvaltningsplan for Seiland nasjonalpark. Et av temaene, i forvaltningsplan, vil være tilrettelegging for friluftsliv og opplevelsesbasert turisme i nasjonalparken.

Seiland nasjonalpark har et ekstremt vanskelig turterreng og en godt tilrettelagt tursti vil være med og ”åpne” nasjonalparken for lokalbefolkning, turister og besøkende.

3-10-7. Buffersone

Arbeidsgruppa for Miljø og verneinteresser anbefaler at det blir opprettet en buffersone, på en bredde av ca. 5 – 6 km, på utsiden av Seiland nasjonalpark. (Dvs. rundt den delen av nasjonalparken som ligger i Hammerfest kommune). Formålet med buffersonen er og sikre områdene på utsiden av nasjonalparken mot ev. naturinngrep nært opptil nasjonalparkgrensa. I buffersonen bør det åpnes for tilrettelagt friluftsliv i form av merkede turruter, enkle turhytter m.m.

4. Konklusjon

De områdene som er foreslått båndlagt som LNF – N områder (Landbruk natur- og naturvernområder) er i den nåværende arealplan avsatt som LNF (Landbruk natur- og friluftsområder). Det er ikke ønskelig med ny bebyggelse (andre tekniske inngrep) i noen av de naturområdene som er foreslått båndlagt som LNF-N områder. Områdene er verdifulle mht. biologisk mangfold, naturopplevelse, friluftsliv o.l, og det er viktig å sikre disse for fremtiden.

Krykkjeberget (Naturreservat) ved Eidvågen. Foto: Tor Harry Bjørn

Hammerfest kommune har en stor bestand av hekkende Havørn. Foto: Tor Harry Bjørn

5. Havørn & Kongeørn

Sommeren (juli) 2004 gjennomførte Hammerfest og Hasvik kommuner i samarbeid NINA/Norsk institutt for naturforskning i Tromsø en telling/registrering av antall hekkende havørn og kongeørn på Sørøya, Seiland og deler av Stjernøya (Hasvik kommune).

Antall sikre redefunn med påvist hekking av havørn og kongeørn på Sørøya og Seiland i Hammerfest kommune - 2004:

- Sørøya: 19 par hekkende havørn og 18 par hekkende kongeørn.
- Seiland: 12 par hekkende havørn og 10 par hekkende kongeørn
- Hjelmen 1. par hekkende havørn

(Av budsjettmessige årsaker ble ikke foretatt telling/registrering av hekkende havørn og kongeørn på Kvaløya i 2004).

6. Oter i Finnmark

Etter initiativ fra Fylkesmannen i Finnmark og Hammerfest kommune ble det i januar 1999 igangsatt registrering av oter i Finnmark. Bakgrunn var manglende kunnskap om oter i fylket, og videre å få en regional tilpasset bestandsforvaltning av oter. Prosjektet ble ledet av biolog Tor Harry Bjørn.

Oter regnes som en vanlig art i Hammerfest kommune og finnes over hele kommunen.

7. Fremmede arter

Spredningen av fremmede arter er betraktet som en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet på global skala. Fremmede arter forårsaker betydelige skader på det biologiske mangfoldet som er naturlig hjemmehørende i ulike områder og har negative økonomiske konsekvenser for livsgrunnlag og næringsvirksomhet for mange mennesker. I Norge har spredningen av fremmede arter store økologiske og økonomiske effekter. Med stadig økende grad av globalisering og et fremtidig varmere klima er det sannsynlig at effekten vil øke i omfang. Dette vil medføre at samfunnet også får et økende behov for kunnskap om fremmede arter.

7-1. Fremmede arter i Hammerfest kommune:

Kongekrabbe/Russekrabbe (*Paralithodes camtschatica*) ble i det tidligere Sovjetunionen satt ut flere steder over en lengre periode i regi av Murmansk marinebiologiske institutt (PINRO) først på 1930- tallet for å etablere grunnlag for kommersiell fangst. Så vidt en kjenner til, fant den første vellykkede bestandsetableringen sted ved kysten av Murmansk på slutten av 1960- tallet. Første gang den ble registrert i Norge var i 1977 da en krabbe ble tatt i kveitegarn i Varangerfjorden. Knappt 20 år senere fanges den så langt sør som ved Skjervøy i Troms og enkeltindivider i Lofoten. På nyåret 2004 ble det fanget en kongekrabbe full av rogn utenfor Lødingen i nordland. Det har gått rykter om at kongekrabben har vært satt ut illegalt i Lofoten. De første fangstene av kongekrabbe i Hammerfest kommune ble gjort på begynnelsen av 1990- tallet. Arten er nå en helt vanlig art i kommunen/region. Bestanden vokser raskt, og det er anslått at det til sammen på norsk og russisk side er en 10 millioner krabbe. Kongekrabben kan representere en trussel mot både bunndyrfauna og torskeyngel, det siste med bakgrunn i at den er vert for flere parasitter og sykdomsframkallende mikroorganismer, bla. en dødelig blodparasitt som kan overføres til torskeyngel.

Amerikansk mink/Villmink (*Mustela vison*) etablerte seg i Norge kort tid etter at den første minkfarmen ble etablert i 1927. I løpet av en femtiårsperiode koloniserte arten det meste av landet. Generelt ser øyer som ligger minst fem km fra områder med fast minkbestand ut til å være minkfrie. Konsekvensen av at mink ble introdusert til Norge er dårlig kjent, men det er mange observasjoner av at mink har drept sjøfugl. I Hammerfest kommune er minken en vanlig art og den finnes (fåtallig) både på Kvaløya, Sørøya og Seiland.

Tromsøpalmen (*H. persicum*) er innført til Norge med hensikt som prydblant i 1830-årene. Tromsøpalmen er en av de mest problematiske fremmede plantene i Norge, og er særlig vel etablert i Nord Norge og Trøndelag. Arten er i rask spredning og er vanlig i Hammerfest by.

Tromsøpalme (*H. persicum*) i Rypefjord. Foto: Tom E. Ness

8. Rødlistearter

Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 2008 (Kålsås m.fl. 2006) danner grunnlaget for kartlegging av sjeldne og truede arter innenfor Hammerfest kommune. Kartleggingsarbeidet har siden 2001, og frem til i dag påvist 22 rødlistearter innefor de undersøkte områdene i kommune, fordelt på 19 fuglearter og tre pattedyr.

8-1. Nasjonalt rødlistede virveldyr i Hammerfest kommune

Fugl:

- Lomvi (*Uria aalge*). *Status – kritisk truet*. Arten hekker med kun enkelte par på to lokaliteter i kommunen, og sees dessuten regelmessig både i sommer- og vinterhalvåret. Mye fugl fra Hjemsøya (Måsøy kommune) søker mat i områdene rett nordøst av Sørøya
- Storlom (*Gavia arctica*). *Status – sårbar*. Arten hekker en rekke steder ved ferskvann i kommunen
- Krykkje (*Rissa tridactyla*). *Status – sårbar*. Arten opptrer i flere kolonier langs kysten. Flere av disse er små og mer eller mindre ustabile mellom ulike år. Den største kolonien ligger ved Eidvågen på Seiland og er vernet iht. naturvernloven som naturreservat.
- Makrellterne (*Sterna hirundo*). *Status – sårbar*. Arten hekker i spredte par i koloniene til rødnebbterna, på flere lokaliteter. Spesielt vanlig er dette på innersiden av Sørøya. Arten kom på den nye rødlista 6. desember 2006.
- Lunde (*Fratercula arctica*). *Status – sårbar*. Arten hekker på Bodøya og Lille Kamøya i kommunen
- Stjertand (*Anas acuta*). *Status – nær truet*. Arten ses i lave antall i kommunen under vår og høst trekk og hekker spredt ved flere ferskvann, særlig på Sørøya
- Sjørørre (*Melanitta fusca*). *Status – nær truet*. Arten opptrer regelmessig på sjøen under vinteren og på vårtrekket, og den hekker spredt på Sørøya og Seiland
- Fjellvåk (*Buteo lagopus*). *Status – nær truet*. Arten hekker en rekke steder i kommunen, særlig tallrik i gode smågnagerår. Arten kom på den nye rødlista i 2006
- Kongeørn (*Aquila chrysaetos*). *Status – nær truet*. Arten hekker flere steder i kommunen
- Jaktfalk (*Falco rusticolus*). *Status – nær truet*. Arten hekker fåtallig, men regelmessig i kommunen
- Vandrefalk (*Falco peregrinus*). *Status – nær truet*. Den hekker flere par i kommunen
- Vipe (*Vanellus vanellus*). *Status – nær truet*. Arten hekker fåtallig i kommunen. Arten kom på den nye rødlista 6. desember 2006
- Storspove (*Numenius arquata*). *Status – nær truet*. Arten hekker noen få steder i kommunen. Arten kom på den nye rødlista 6. desember 2006
- Tyvjo (*Stercorarius parasiticus*). *Status – nær truet*. Arten hekker en rekke steder i kommunen. Arten kom på den nye rødlista 6. desember 2006
- Teist (*Cepphus grylle*). *Status – nær truet*. Arten hekker tallrik over det meste av kommunens kyststrekning. Områdene fra Skarvfjorden (Sørøya) og nord til og med Skipsholmen har landets største hekkebestand
- Steinskvett (*Oenanthe oenanthe*). *Status – nær truet*. Arten hekker regelmessig i steinete, vegetasjonsfattige områder over det meste av kommunen
- Stær (*Sturnus vulgaris*). *Status – nær truet*. Arten hekker flere steder i kommunen. Arten kom på den nye rødlista 6. desember 2006

- Bergirisk (*Carduelis flavirostris*). *Status – nær truet*. Arten hekker en rekke steder i de bratte klippeveggene på mange av de store øyene i kommunen. Arten kom på den nye rødlista 6. desember 2006
- Brushane (*Philomachus pugnax*). *Status – datamangel*. Arten hekker spredt i våtmarker i kommunen. Arten kom på den nye rødlista 6. desember 2006

Pattedyr:

- Oter (*Lutra lutra*). *Status – sårbar*. Arten er vanlig i det meste av kommunen
- Steinkobbe (*Phoca vitulina*). *Status – sårbar*. Arten forekommer på flere lokaliteter i kommunen
- Havert (*Halichoerus grypus*). *Status – nær truet*. Arten finnes en rekke steder i kommunen

9. Verna områder

Følgende områder i Hammerfest kommune er vernet iht. naturvernloven:

- Seiland nasjonalpark på Seiland
- Lille Kamøya naturreservat
- Svartbotn/Sandfjorden naturreservat på Sørøya
- Skarvfjellet naturreservat v/Eidvågen på Seiland
- Saksfjorden naturreservat på Sørøya

Forslag til nye verna områder

- Bondøya
- Skipsholmen
- Revsholmen

(Forslaget om vern av Bondøya, Skipsholmen og Revsholmen som fuglereservate er oversendt Fylkesmannen i Finnmark)

9-1. Verdifulle kulturlandskap

Fra gammelt av var det et stort antall gårder (småbruk) i Hammerfest kommune. Bare et fåtall gårder er i drift i dag og det gamle kulturlandskapet gror igjen. De viktigste kulturlandskapene/ plantesamfunnene i dag finnes i tilknytning til områder med skjellsand eller næringsrik berggrunn.

Berggrunnen veksler en god del. Sørøya har *skifer, metagråvakke, kvartsskifer og metaarkose* og en del *gabbroide og amfibolittiske* bergarter. Kvaløya og nordøstdelen av Seiland har hovedsakelig *gneis*. Klimaet er kjølig og svakt oseanisk.

10. Viktige lokaliteter

10-1. Lok. 1. Sørøya: Båtsfjorden

Beliggenhet: Innerst i Båtsfjorden

Flora: Artsrik og variert. Bakkemyrene inne i Båtsfjorddalen har blant annet sumphaukeskjegg (sjelden i Finnmark) og skogmarihånd. på knausene i sør er det rekke kalkkrevende fjellplanter, bl.a. reinrose, gulsildre, svartstarr, rødsilder m.fl.

Naturinngrep: Ingen av betydning.

Vurdering: Botanisk utgjør nordøstdelen av Båtsfjorden et variert og interessant område. De flate engene ved sjøen er nokså ordinære, men til gjengjeld viser liene omkring stor variasjon i gammel beite- og slåttemark. Noe oppslag av grønnvier og bjørk tyder på begynnende gjengroing.

Sandfjellet i Gamvika, en geologisk attraksjon. Foto: Tor Harry Bjørn

10-2. Lok. 2. Sørøya: Sandfjellet

Beliggenhet: Nær nordøstenden av Sørøya, sterkt eksponert ut mot Gamvikfjorden og Barentshavet.

Topografisk beskrivelse: Rundt 400 m lang og 300 m bred sandbukt, ytterst med en vid og naken sandflate. Enorme mengder sand er blåst opp i liene på Sandfjellet, og danner bratte og for en stor del nakne sandskrenter (ca. 30 grader), nederst med tallrike strandrugvoller.

Innover i landet (Gamvikdalen) får sanden et tettere vegetasjonsdekke, men også her er sandfeltet delvis brutt opp av erosjonsrenner og utblåsningsgroper. Dalsenkningen i øst har vidstrakte heier og dyneheier, nederst utformet som rike reinrose-heier, lenger inne gradvis med overgang til fattigere lynghei.

Vegetasjon: Storparten av arealet har ulike former for havstrands- og sanddyne-vegetasjon. Innslaget av kulturpåvirket mark er beskjedent. Av vegetasjonstyper kan nevnes: *Strandrugvoller (store areal), dynehei, krekling hei, fuktig gresseng, smylerik eng.*

Flora: Dyneheiene har en meget artsrik flora, med innslag av en rekke kravfulle og til dels sjeldne arter som bl.a. *brudespore, fjellkurle og lappøyentrøst.*

Naturinngrep: Ingen av betydning.

Vurdering: Sandfjellsanden og Sandfjellet utgjør et meget særpreget flygesandfelt, med store, nakne sandkjegler, sterkt preget av sandflukt og erosjon. Floraen er svært artsrik. De indre delene av sandfeltet har meget rike til fattige heier.

10-3. Lok. 3. Sørøya: Gamvik

Beliggenhet: I Gamvikfjorden på nordre Sørøya.

Flora: Gamvika har en artsrik flora som følge av kalkrik berggrunn. Av arter kan nevnes tunbalderbrå, tungress, snøsøte m.fl.

Naturinngrep: Ingen av betydning.

Vurdering: Gamvika utgjør et variert kulturlandskap i drift, uten de store verneverdier i vegetasjon og flora. Området bør imidlertid vurderes sammen med Sandfjellet, og inngår da i en stor og verdifull enhet, med betydelige verdier både i natur- og kulturlandskap.

10-4. Lok. 4. Sørøya: Sandfjorden

Beliggenhet: På sørsiden av Sørøya.

Flora: Artsrik flora på sandfeltet, mens strandvollene inne i dalen er nokså artsfattige. Bjørkeliene er noe rikere, bl.a. sumphaukesskjegg som er en sjelden art i Finnmark.

Naturinngrep: Ingen av betydning.

Vurdering: Sandfjorden rommer klare botaniske verneverdier, først og fremst i form av et pent utformet og nærmest uberørt flygesandfelt.

Rosenrot en vanlig plante på Sørøya. Foto: Tor Harry Bjørn

10-5. Lok. 5. Sørøya: Vassviknæringen

Beliggenhet: Nord for Gamvika, mot Tarhalsen

Flora: Artsrik flora på fjellgrunn, med bl.a. store forekomster av reinrose/reinrosehei (kalkindikator)

Naturinngrep: Ingen

Vurdering: Vassviknæringen rommer klare botaniske verdier, først og fremst i form av reinrose/reinrosehei

Gammelt kulturlandskap (innmark) i Finnvika på Nordre Sørøya. Foto: Steingrim Fauske

11. Verdifulle kulturlandskap i Hammerfest kommune.

Av: Arkeolog Øyvind Sunquist.

Verdi er et vanskelig begrep når det gjelder kulturminner. I forhold til kulturminneloven så er alle faste kulturminner eldre enn 1536 automatisk fredet (for samiske kulturminner eldre enn 100 år). Dette betyr at man for denne automatiske fredinga utelukkende ser på alder som kriterium og at andre kriterier som sjeldenhet, verdi, størrelse, kvalitet og lignende ikke tillegges vekt.

Likevel er det åpenbart at verdi er noe som tenkes og føles i forhold til kulturminner som man kjenner i lokalmiljøet. Meridianstøtta er et eksempel på et kulturminne som har høy verdi og som lokalbefolkningen føler tilknytning til. Meridian støtta er for øvrig oppført på World Heritage list og har fått sin verdi bekreftet gjennom det. Verdi vil ofte være vanskeligere å knytte til faste kulturminner i terrenget som ofte ikke er kjent. I Kirkegårdsbukt har vi et kulturmiljø av høy verdi som er skiltet og tilrettelagt.

Kirkegårdsbukt er kommunens bidrag til Fotefar mot Nord og er gjort kjent gjennom det. Med begrepet kulturmiljø menes et avgrenset område som inneholder kulturminner av ulik art og fra ulike epoker. Slike kulturmiljøer har ofte høy opplevelsesverdi og er svært gode steder for ekskursjoner og undervisning. De får ekstra høy verdi dersom kulturminnene er godt bevart og ligger i et uforstyrret landskap. Dette forsterker tidsdypet og gjør det lettere å "se" fortiden.

11-1. Kulturhistorisk oversikt i undersøkelsesområdet

Sørøysund og Hammerfest Kommune har vært gjenstand for arkeologiske undersøkelser fra 60-tallet og fremover. Av særlig betydning for datatilfanget har de store utgravningene på Slettnes og Melkøya vært. Disse gjør at vi har god kunnskap om forhistorien i regionen.

11-1-1. Eldre Steinalder

Da den nordlige Finnmarkskysten ble isfri for 11-12000 år siden, åpnet muligheten seg for mennesker fra øst å sette sine spor her i form av bosetting og ressursutnyttelse. Isen lå da fortsatt tykk over sitt senter ved Bottenviken og presset jordskorpa ned. Kvartærgeologiske prosesser, i form av landheving, har siden gjort at de første spor som ble satt av mennesker i strandsona, i dag kan befinne seg så høyt som 80 meter over havet i de indre fjordstrøk, mens de i ytre fjordstrøk kan finnes opp til 40 meter over havet.

Spor etter forhistorisk bosetting og utnyttelse i Finnmark strekker seg tilbake til pionerbosettinga for 10 – 12000 år siden. Det var særlig ytterkysten som da ble tatt i bruk selv om man trolig har skiftet oppholdssted etter jakta og fangstsesongens endringer. Boplassene ligger ofte åpent til, gjerne på et nes hvor man har tilgang til havet på flere sider og med vid utsikt. Hovedfokus har vært på havets ressurser. Den karrige vegetasjonen som særpreger kystlandskapet i Finnmark gjør at sporene fra denne banebrytende tida ofte ligger oppe i dagen, eller like under tynne lag av mose og/eller lyng. Man antar at man da bodde i lette boligkonstruksjoner, som telt eller lette gammekonstruksjoner slik at sporene etter boligen i dag kan være vanskelige å finne. Hustufter finner man først seinere i eldre steinalder. Det som derimot er lett å finne for et trenet øye, er produksjonsavfall etter redskapstilvirking, og av og til redskaper. Gjenstandsmaterialet preges av slåtte artefakter i harde bergarter, avslag og trekull fra ildsteder. Mot slutten av eldre steinalder tas også innlandets ressurser i bruk, og boplasser herfra knyttes ofte til sentrale vassdrag og innsjøer. Fra Slettnes kjenner vi bosettingsspor som er 11 000 år gamle.

11-1-2. Yngre steinalder og tidlig metalltid

Fra yngre steinalder og tidlig metalltid har vi et langt bedre kildegrunnlag enn for eldre steinalder til å kunne si noe om hvilke aktiviteter og kulturelle strømninger som preget epoken. Kronologisk settes yngre steinalder til 4500 – 1800 f.Kr. og tidlig metalltid til 1800 f.Kr. – Kr.f. Sporene fra yngre steinalder er svært tallrike i hele Finnmark. Boformen varierer fra små gammelignende konstruksjoner til store hus på over 50 m². Det ser ut som det skjer en endring i bosetningsmønsteret i forhold til eldre steinalder. Menneskene blir mer bofaste og går over til sedentære eller semi-sedentære kystsamfunn, muligens med landsbylignende sentra. Det kan være slik sentra som vi ser spor etter på Vatnan og Slettnes.

I yngre steinalder tas også innlandet i mye større grad i bruk. Grupper fra ytterkysten foretar sesongvise flyttinger der innlandet utnyttes om vinteren mens kystressurser utnyttes på våren og sommeren. Man finner nå også belegg for grupper som benytter innlandet hele året. I tidlig metalltid øker antall boplasser i innlandet markant.

Redskapsmaterialet endrer seg også. Teknikken med å slipe skifer blir utbredt og keramikk produseres og tas i bruk. Kamkeramikken kommer til syne og senere asbestkeramikk. En annen viktig markør for yngre steinalder er tilkomsten av fangstgroper. Større anlegg med groper for fangst av villrein finnes en rekke plasser og antyder noe om graden av sosial organisering og samarbeid. Fangstgropene representerer en fangstteknikk som holder stand relativt uforandret frem til slutten av middelalder, men svært mange av gropene dateres til yngre steinalder.

11-1-3. Jernalder, middelalder og nyere tid

De mange, og ofte monumentale fornminnene av norrøn karakter som vi kjenner fra jernalder i hele Norge opp til Troms, kjenner vi lite til fra Finnmark. Disse funnene er fornminner som vi ikke finner når vi passerer Lyngsalpene på tur inn i Finnmark. Svært få kulturminner har vært avdekt fra denne perioden og innafor influensområdet anses potensialet for lite.

Mot 5 - 600-tallet e. Kr. begynner økonomisk spesialisering å sette sine spor i de indre delene av Finnmark. Med økt fokus mot villreinfangst opptrer tufter, fangstgroper, kjøttgemmer og kokegroper i langt større grad, også på høyfjellet. Mot slutten av vikingetida og tidlig middelalder intensiveres ressursutnyttelsen av innlandet, og man ser konturene av nye sosiale og kulturelle mønstre. Det er også i løpet av jernalderen at siida-territoriene dannes, med sesongvise flyttinger innafor bestemte områder.

Gammelhurstuft i Ytre Forsøl. Foto: Tom E. Ness

Figur 1 Ledegjerde for villrein på Koppardalsfjellet. Til venstre for gjerdet sees ganske svakt et buet skyteskjul. Disse fangstsystemene er fra middelalder eller eldre. Foto: Ø. Sundquist

I løpet av middelalderen intensiveres villreinfangsten og fangstgjerder, såkalte vuopmanat, der reinen ledes inn i en sirkelformet innhegning blir vanlig. I tilknytning til disse finner man ofte også skyteskjul, røyser og lagergroper. Et godt eksempel på dette finner vi i Koppardalen på Sørøya, men også Kvaløya har fine eksempler på gamle skyteskjul. Disse anleggene antas å være i drift gjennom store deler av middelalderen og å avta ut over 1600-tallet.

Det hersker noe usikkerhet omkring tamreindriftas oppkomst, med det er ikke urimelig å anta at denne begynte i tida etter at fangstanleggene gikk ut av bruk, rundt 15-1600-tallet. Gjennom tamreindrifta blir bosettingsmønsteret fastere med sesongvise flyttinger der man kommer tilbake til de samme plassene man brukte året før. Nye kulturhistoriske funnelementer er melke- og merkeplasser. Dette kunne være områder avdelt med sperregjerder eller trange nes som lett kunne sperres av. I tilknytning til disse finner man ofte teltplasser, melkegroper og lagergroper (kjøttgjemmer).

De siste kategoriene kulturminner en kan regne med å treffe på i tiltaksområdet er hellige steder, sieidier og offerplasser. I samisk før-kristen kultur ble naturen ofte oppfattet som besjelet, der åndene hersket over viktige steder i naturen. Dette kunne være alt fra dyr og vekster til spesielle steinformasjoner og fjell. Menneskeformede kult- og/eller offerplasser kan fortone seg som ringformede steinmurer, labyrinter eller bautasteiner. Et godt eksempel fra Hammerfest kommune er seidesteinen i Ytre Survik.

I den følgende oversikten over viktige kulturmiljøer i Hammerfest er det disse kriteriene som ligger til grunn. Vi har områder med stor variasjon av kulturminner, områdene er lite berørt av moderne inngrep, kulturminnene er godt bevart og lett synlig. Samlet sett gir dette kulturlandskap av stor verdi.

11-2. Kvaløya

11-2-1. Storvika.

På eidet mellom Storvikvannet og sjøen ligger det 8 steinaldertufter (4000-2000 f.Kr.) og 2 gammetufter (16-1700 tall) og minst to hellegroper. Hellegroper er spekkovner for småkval og sel og dateres gjerne til Kr.f. – 1000e.Kr. Kulturminnene ligger samlet på et lite område hvor det også står en grunnmur og ei fjøstomt i dag. Samlet viser de bosetting i flere tusen år.

11-2-2. Risvågen

Området er nærmest urørt uten veier eller kraftlinjer og naturskjønt. Rundt vika ligger det gammetufter, steinaldertufter, en samisk offerplass, ei grav og store spor etter hvalfangst.

11-2-3. Kirkegårdsbukt

Er fredet og kommunens bidrag til foretfer mot Nord. Her finner vi ei meget stor og godt markert mangeromstuft som er skjeldent godt bevart. Rett ved siden av ligger det ei ytuft etter en fellesgamme fra 1700 tallet og videre nedover sletta flere steinaldertufter. Oppe i ura over bukta er det et gravfelt. Området er skiltet og tilrettelagt med gangsti og grillplass.

11-2-4. Ytterforsøl

Fra Ytterforsøl og ut til Skipsbukta er det tett med kulturminner. I Ytterforsøl har vi gammetufter og nausttufter nederst ved sjøen. Særlig er den store nausttufta av interesse. Den er mer enn 11 m lang og ligger ganske høyt oppe fra sjøen. Det er rimelig å anta ei datering til Middelalderen. Videre opp over sletta ligger det tufter fra tidlig metalltid, yngre steinalder og eldre steinalder. Går vi over Laddoskjeret kommer vi til en samling tufter fra yngre steinalders seneste fase 3300-2000 f.Kr. Tuftene ligger på rekke oppe på en strandbrink og er svært godt markert. Nedenfor denne strandbrinken er det ei stor slette med rullestein med mange spor etter aktivitet. Konstruksjonene her er vanskelige å kategorisere, men det virker naturlig å anta at det er spor etter hvalfangst fra 1600 tallet.

11-3. Seiland

11-3-1. Grunnvåg

På neset i Grunnvåg ligger det to store gårdshauger. Gårdshauger bygges opp ved at det står våningshus eller fjøs på samme sted over mange hundre år. Gjødsele fra dyr, nybygg og annen aktivitet gjør da at jordsmonnet bygger seg opp til en tydelig, rund haug. Lengre inn i Grunnvåg, på eidet over mot Hysevågen, er det flere tufter fra yngre steinalder og tidlig metalltid. På samme eidet er det noen strukturer som antagelig er fangstgroper. Plasseringen er uvanlig, men morfologisk gir de inntrykk av å være akkurat det, fangstgroper for villrein.

Figur 2 Fangstgrop på Grunnvåg. Foto Ø. Sundquist

11-3-2. Lille Fagervik

Hele veien opp fra sjøen ligger det tufter. Store gammetufter nederst, tidlig metalltid og yngre steinalder lengre opp. Totalt sett dreier det seg om mange titalls tufter og det gir signaler om at Lille Fagervik har vært en attraktiv lokalitet i forhistorien. Det går i dag en hellelagt sti fra Lille til Store Fagervik.

11-3-3. Ytre Survik

Et kulturlandskap med flere titalls tufter fra nyere tid og bakover til steinalder. Flere store gammetufter, både fellesgamme og runde gammer. Lengst inn i Survika, forbi et gammelt steingjerde, ligger det noen store tufter som antagelig er Gressbakkentufter slik vi finner dem i Varanger. Tuftene er svært godt markert og ligger fint til. Noen hundre meter lengre opp er det et gammelt samisk offersted. Stedet har vært kjent av lokalbefolkninga så lenge noen kan huske.

Figur 3 Offerstein i Survika. Foto: Ø. Sundquist

11-3-4. Moan

Moan ligner ganske mye på Lille Fagervik. På samme måten har vi en slak skråning opp fra sjøen med svært tydelige landhevings striper. I rekker på hele denne flaten ligger det tufter. Gammetufter nederst og tidlig metalltid og Yngre steinalder lengre opp. Det kan også finnes eldre steinalder langt oppe. Tuftene er ikke så godt markert som i Lille Fagervik, men vises likevel tydelig.

11-3-5. Store Vinna

På Vinnaeidet ligger det et særpreget kulturlandskap med kulturminner fra mange ulike epoker i Finnmarks forhistorie. Det mest iøyenfallende er den gamle muren etter skolebygningen, fiskebruket og gårdsbruket på stedet. Ingen bygninger står i dag, men murene taler sitt tydelige språk om stor aktivitet på stedet.

Figur 4 Detalj fra husmur på Store Vinna. Merk sammenføyningene i muren. Foto. Ø. Sundquist

Mindre tydelig er de mange steinaldertuftene som ligger på eidet og gammetuftene. Disse vitner om en aktivitet som går langt tilbake i tid.

11-4. Sørøya

11-4-1. Gåshopen

Gåshopen har vært undersøkt av arkeologer på 60-tallet, men har siden ligget urørt. Det ble da gjort funn av to steiner med helleristninger på. Den ene ble tatt med til Tromsø Museum mens den andre ligger på stedet. Det er flere grupper med steinaldertuffer på Gåshopen. Rett nord for Strømmen ligger fire store gressbakkentuffer, lenger ut på Markusneset ligger det en gruppe med åtte tuffer og over mot Leirvika har vi ytterligere spor fra yngre steinalder. Ute på Markusneset ligger det ei røysgrav av uviss alder.

Figur 5 Tuft fra tidlig metalltid på Gåshopen. Tufta vises som en kvadratisk forsenkning i terrenget med godt avtegnede voller rundt. Foto Ø. Sundquist

11-4-2. Vatnan og Vatnahamn

Her finner vi en av de største kjente samlingene av hustuffer fra yngre steinalder som vi kjenner i Vest-Finnmark. Mer enn 120 tufter ligger spredt i grupper fra Vatnan via Gjerdebukta, Gurinabukta, Storbukta og Vatnahamn. Samlet utgjør de en kontinuerlig bosetning over en periode på 3000 år. På Vatnahamn har vi også en boplass fra eldre steinalder.

11-4-3. Slettnes

På samme måte som Vatnan har også Slettnes svært mange hustuffer fra eldre og yngre steinalder samt tidlig metalltid. Under de store utgravingene tidlig på 90-tallet ble det avdekt fire steiner med helleristninger, 20 000 redskapsfunn, kokegroper, graver, gammetuffer og keramikk. Funnene fra Slettnes ga arkeologene svært mye ny viten om Finnmarks forhistorie, særlig i forhold til relativ datering av kulturminner ut fra redskapsfunn og strandlinjer.

Slettnes har også en ganske intakt gjenreisningsarkitektur med bedehus og eldre våningshus med fjøs. Alle bygninger ble sefrak – registrert i 1993.

11-4-4. Sandfjord

I Sandfjorden finner vi Svartbotn naturreservat og området er slik sett allerede fredet. Det kan likevel være på sin plass å nevne de mange kulturminnene som finnes her. De kommer som et tillegg til naturreservatet og gir området en yterligere fredningsstatus. Det har vært foretatt arkeologiske undersøkelser her i flere sesonger. 44 tufter fra yngre steinalder og tidlig metalltid er avdekket samt en skålgropstein. Skålgropsteinen er en fornminnetype som vi kjenner lengre sør (den nordligste er i Steigen) og er en type offerstein som i Danmark dateres til bronsealder. Antagelig har man hatt spekk eller olje i skålene på steinen og med en veke tent lys på den. I Sandfjord har vi også en stor tuft som antas å være et norrønt våningshus fra vikingtid. Det er i så fall det nordligste spor etter norrøn bosetning og gårdsdrift som vi kjenner i Norge.

Helleristning, rein på stein. Slettnes på Sørøya. Foto: Tom E. Ness

Kilder:

- Viltkartlegging i Hammerfest kommune, - NINA rapport 222, - 2007 av Karl-Birger Strann, Vigdis Frivoll og Trond V. Johnsen
- Overvåkning av sjøfugler og akuttutslipp fra Snøhvit, NINA rapport 444, - 2007/2008 av Geir Helge Systad og Karl Birger Strand.
- Kartlegging av vegetasjon, reinbeiter og erosjon på Kvaløya i Hammerfest kommune v/Norut IT og Bio forsk, - 2007; av Bernt Johansen, Stein Rune Karlstrøm og Christian Uhlig
- BIO – Bjørn v/Tor Harry Bjørn, befarings/kartlegging av fugl og sel på Skipsholmen og Revsholmen, våren/forsommeren 2007
- TROMURA – Botaniske undersøkelser av kulturlandskap i Vest Finnmark v/Torbjørn Alm m.fl; Universitetet i Tromsø 1994
- Hammerfest kommune v/miljøvernrådgiver Tom Eirik Ness div. feltarbeid/befaringer i perioden 2002 – 2009
- Origo miljø as. Kartlegging av biologisk mangfold i Hammerfest kommune 2002/2003
- Oteren i Finnmark av Tor Harry Bjørn – rapport nr. 1 - 2000
- Norsk Fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening 1994
- Fugleatlas for Finnmark. Fylkesmannen i Finnmark og Norsk Ornitologisk Forening avd. Finnmark
- Norsk Rødliste 2006 – Artsdatabanken
- Norsk Svarteliste 2007 – Artsdatabanken
- Fordeling av kystnære sjøfugler langs Finnmarkskysten utenom hekketida. NINA/Norsk institutt for naturforskning, - oppdragsmelding 1999
- Forslag om opprettelse av Seiland nasjonalpark, høringsdokument. Fylkesmannen i Finnmark 2003
- Det nasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl. Resultater fra hekkesesongen 2001. NINA/Norsk institutt for naturforskning
- Forvaltningsplan for Barentshavet. Havforskningsinstituttet 2007

Vedlegg 1: Artsliste; Fuglearter i Hammerfest kommune

Lommer:

- Storlom *Gavia arctica*
- Smålom *Gavia stellata*
- Gulnebbblom *Gavia adamsli*. – Overvintrer, fåtallig

Lappedykkere:

- Horndykker *Podiceps auritus*

Stormfugler

- Havhest *Fulmarus glacialis*. Fåtallig. Konstatert hekking på Bodøya, år om annet
- Havsvale *Hydrobates pelagicus*. Fåtallig. Konstatert hekking på Bondøya.

Pelikanfugler:

- Havsule *Sula bassana*. Sees på trekk/næringssøk v/Bondøya, St. og Lille Kamøya. Ikke påvist hekking
- Storskarv *Phalacrocorax carbo*
- Småskarv/Toppskarv *Phalacrocorax aristotelis*

Storkefugler:

- Gråhegre *Ardea cinera*

Svaner:

- Sangsvane *Cygnus cygnus*. Sees under trekk. Mulig hekking
- Knoppsvane *Cygnus olor*. Observervert (et individ) høsten 2005 på Mellomvannet i Fuglenesdalen v/Hammerfest.

Gjess:

- Grågås *Anser anser*
- Sædgås *Anser fabalis*
- Hvitkinngås *Branta leucopsis*. Sees under trekk

Gressender:

- Stokkand *Anas platyrhynchos*
- Krikkand *Anas crecca*
- Brunnakke *Anas penelope*
- Stjertand *Anas acut acuta*
- Skjeand *Anas querquedula*
- Gravand *Tadorna tadorna*
- Bergand *Aythya marila*

Dykkender:

- Toppand *Aythya fuligula*
- Sjøorre *Melanitta fusca*
- Svartand *Melanitta nigra*
- Havelle *Clangula hyemalis*
- Ærfugl *Somateria mollissima*
- Praktærfugl *Somateria spectabilis*: Fast vintergjest/overvintrer

Ærfugl og praktærfugl i Finnmark vinterstid. Foto: Geir Systad

Fiskender:

- Siland *Mergus serrator*
- Laksand *Mergus merganser*

Rovfugler:

- Kongeørn *Aquila chrysaetos*
- Havørn *Haliaetus albicilla*
- Fjellvåk *Buteo lagopus*
- Hønehauk *Accipiter gentilis*. Streif fugl
- Spurvehauk *Accipiter nisus*: Streif fugl
- Vandrefalk *Falco peregrinus*
- Jaktfalk *Falco rusticolus*
- Dvergfalk *Falco columbarius*
- Tårnfalk *Falco tinnunculus*

Hønsefugler:

- Fjellrype *Lagopus mutus*
- Lirype *Lagopus lagopus*

Vadefugler:

- Tjeld *Haematopus ostralegus*
- Vipe *Vanellus vanellus*
- Sandlo *Charadrius hiaticula*
- Heilo *Pluvialis apricaria*
- Boltit *Eudromias morinellus*
- Steinvender *Arenaria interpres*
- Enkeltbekkasin *Gallinago gallinago*
- Rugde *Scolopax rusticola*
- Storspove *Numenius arquata*
- Småspove *Numenius phaeopus*
- Svarthalespove *Limosa limosa*: Mulig hekking
- Strandsnipe *Tringa hypoleucos*
- Grønnstilk *Tringa glareola*
- Rødstilk *Tringa totanus*
- Gluttsnipe *Tringa nebularia*
- Brushane *Philomachus pugnax*
- Fjærplytt *Calidris maritima*
- Myrsnipe *Calidris alpina*
- Dvergsnipe *Calidris minuta*
- Temmincksnipe *Calidris temminckii*
- Svømmesnipe *Phalaropus lobatus*

Joer:

- Storjo *Stercorarius skua*
- Tyvjo *Stercorarius parasiticus*

Måker og terner:

- Svartbak *Larus marinus*
- Gråmåke *Larus argentatus*
- Fiskemåke *Larus canus*
- Hettemåke *Larus ridibundus*
- Krykkje *Rissa tridactyla*
- Rødnebbterne *Sterna paradisaea*
- Makrellterne *Sterna hirundo*

Alkefugler:

- Alke *Alca torda*
- Lomvi *Uria aalge*
- Polarlomvi *Uria lomvia*
- Alkekonge *Alle alle*: Fast vintergjest/overvintrer
- Teist *Cephus grylle*
- Lunde *Fratercula arctica*

Duer:

- Bydue *Columba livia*

Gjøk:

- Gjøk *Cuculus canorus*

Ugler:

- Hubro *Bubo bubo*: Mulig hekking
- Lappugle *Strix nebulosa*: Observerert på trekk (enkelt individ) over Skipsholmen i 2006
- Jordugle *Asio flammeus*
- Perlugle *Aegolius funereus*

Hakkespetter:

- Flaggspett *Dendrocopos major*

Lerker:

- Sanglerke *Alauda arvensis*
- Fjellerke *Eremophila alpestris*
- Heipiplerke *Anthus pratensis*
- Lappiplerke *Anthus cervinus*
- Skjærpiplerke *Anthus petrosus*

Svaler:

- Låvesvale *Hirundo rustica*
- Taksvale *Delichon urbica*

Erler:

- Gulerle *Motacilla flava*
- Linerle *Montacilla alba*

Stærer og sidensvanser:

- Stær *Sturnus vulgaris*
- Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Kråkefugler:

- Skjære *Pica pica*
- Kråke *Corvus corone cornix*
- Ravn *Corvus corax corax*

Fossekaller og jernspurv:

- Fossekall *Cinclus cinclus*
- Jernspurv *Prunella modularis*

Sangere og fluesnappere:

- Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*
- Løvsanger *Phylloscopus trochilus*
- Svarthvit fluesnapper *Ficedula hypoleuca*

Steinskvetter og troster:

- Steinskvett *Oenanthe oenanthe*
- Rødstjert *Phoenicurus phoenicurus*
- Blåstrupe *Luscinia svecica*
- Rødstrupe *Erithacus rubecula*
- Ringtrost *Turdus torquatus*
- Svarttrost *Turdus merula*
- Rødvingetrost *Turdus iliacus*
- Måltrost *Turdus philomelos*
- Gråtrost *Turdus pilaris*

Meiser:

- Granmeis *Parus montanus*
- Blåmeis *Parus caeruleus*
- Kjøttmeis *Parus major*

Veverfugler:

- Gråspurv *Passer domesticus*

Finker:

- Bokfink *Fringilla coelebs*
- Bjørkefink *Fringilla montifringilla*
- Dompap *Pyrrhula pyrrhula*
- Bergirisk *Carduelis flavirostris*
- Gråsisik *Carduelis flammea*
- Polarsisik *Carduelis hornemanni*

Buskspurver:

- Sivspurv *Emberiza schoeniclus*
- Lappspurv *Calcarius lapponicus*
- Gulspurv *Emberiza citrinella*
- Snøspurv *Plectrophenax nivallus*

Kilde: Norsk Fugleatlas & Fugleatlas for Finnmark

Vedlegg 2: Rapport fra Naturtjeneste i Nord as

Kartlegging av biologisk mangfold Sandneshavn – Sørøya, Hammerfest kommune.

Naturtjenester i Nord.

Rapport 3 - 2009

Utførende foretak: Naturtjenester i Nord AS	Prosjektansvarlig: Rune Muladal	Dato: 20.3.09
Oppdragsgiver: Hammerfest Kommune V / Tom-Erik Ness	Kontaktperson: Rune Muladal	Kontaktinformasjon Tlf 414 23272 post@tanalaks.no orgnr: 983342663
Referat: I august 2008 ble det utført biologisk mangfoldkartlegging i området ved Sandneshavn på Sørøya, Hammerfest kommune. Hovedfokus på kartlegging var om det var anadrome bestander av fisk i vassdragene (Elvavannet) og pollene (Veststraumen og Straumen), men også forekomsten av fugl og pattedyr i hele området ble registrert. Vassdragene og pollene har ikke tidligere vært undersøkt.		
Referanse: Muladal, R. 2009. Kartlegging av biologisk mangfold Sandneshavn – Sørøya, Hammerfest kommune. Naturtjenester i Nord. Rapport. 18 s.		

Forord

I forbindelse med kartlegging av biologisk mangfold i Hammerfest kommune ble vi forespurt om oppdrag knyttet til mangfoldet i vassdragene i Sandøybotn på Sørøya. På feltarbeidet deltok biologene Hallvard Jensen og Rune Muladal. Einar Røe, som er en av de få fastboende i Sandøybotn takkes for tilrettelegging i felt med utstyr og transport, samt som informant i forbindelse med kartleggingsarbeidet.

Vi takker herved Hammerfest Kommune for oppdraget.

Tromsø 20.3.09

Rune Muladal
Daglig leder
Naturtjenester i Nord AS

Sammendrag

I august 2008 ble det utført biologisk mangfoldkartlegging i området ved Sandneshavn på Sørøya, Hammerfest kommune. Hovedfokus på kartlegging var om det var anadrome bestander av fisk i vassdragene (Elvavannet) og pollene (Veststraumen og Straumen), men også forekomsten av fugl og pattedyr i hele området ble registrert. Vassdragene og pollene har ikke tidligere vært undersøkt. Gjennom prøvefiske i Elvavannet kunne vi dokumentere at der finnes en god bestand av sjørøye, dette er ny dokumentasjon. Over halvparten av røya over 25 cm var fisk som har blitt sjørøye. Vi fant i tillegg sjørørret og laks i Straumen, og sannsynligvis er det en liten sjørørretbestand i innløpselva til Straumen¹. Dette er ny viten og bør ha stor interesse i kommunal planleggings sammenheng – dette er viktige funn for det biologiske mangfoldet i kommunen. Sannsynligheten for at det er flere vassdrag på resten av Sørøya og i kommunen som innehar anadrome fiskebestander som enda ikke er kartlagt er stor.

Innledning

Det er et stort behov for å kartlegge viktige naturtyper som har betydning for det biologiske mangfoldet i kystsonen. Kommunene har myndighet til å ta avgjørelser for sine land- og sjøområder etter plan- og bygningsloven og ulike sektor lover. Ved langsiktig planlegging og aktiv bruk av virkemidler i lovverket, kan kommunene redusere konflikter mellom bruk og vern av arealer samt styre utviklingen i større grad enn det som gjøres i dag. En kartlegging av kommunenes mest verdifulle områder for biologisk mangfold er et viktig grunnlag for en mer bærekraftig og forutsigbar arealplanlegging.

Gjennom kartleggingen vil kommunene få øket kunnskap om sjøområdene fordi naturtypene hver for seg representerer bestemte naturforhold. Denne kunnskapen er viktig for å vite hvordan områdene best kan forvaltes. Dataene fra kartleggingsarbeidet er derfor et godt grunnlag for at kommunene skal kunne:

- ta vare på viktige naturtyper i kommunen ved utbyggingsspørsmål.
- finne egnede områder for næringsvirksomhet – hvor er det best egnet og skader minst.
- sette fokus på kystsonen som grunnlag for fortsatt vekst og utvikling langs kysten.

Følgende ble utført i denne kartleggingen:

Straumen området (Sandøybotn)

- Kartlegging om det er anadrome laksebestander i innløpselva til Straumen.
- Kartlegging av biologisk mangfold i brakkvannspollen innenfor brua over Straumen.

¹ Fagrapport ventes ferdigstilt i november 2008.

Veststraumen området

- Kartlegging av biologisk mangfold i brakkvannspollen innenfor terskelen til Veststraumen.
- Elvavannet. Vil bli prøvefisket for kartlegging av anadrome bestander (laks, sjørørret og sjørøye).

Storelva

- Kartlegging om det er anadrome bestander i Storelva.

Metode

Bakgrunn for innsamlingsmetodikk er beskrevet i Direktoratets håndbøker² for kartlegging av biologisk mangfold. Følgende ble utført:

- Gjennomgang av tilgjengelig litteratur, intervjuundersøkelser med lokalbefolkning og andre ressurspersoner i tillegg til feltarbeid.
- Prøvefiske i brakkvannsområdene med garn.
- Enkel prøvetaking av bunndyrprøver fra brakkvannsområdene. Generell beskrivelse av strandsonene (dyr/planter).
- Elektrofiske i innløpselva til Straumen og Storelva (ungfiskregistreringer).
- Prøvefiske Elvavannet med standard prøvegarnsserie
- Generell fugl og viltkartlegging tilknyttet brakkvannsområdene.

Prøvefiske og el-fiske

Til innsamling av fisk ble det benyttet to ulike metoder, prøvefiske med oversiktsgarn og el-fiske (elektrisk fiskeapparat). Oversiktsgarnene er 40 m lange og 1.5 m dype. Garna er sammensatt av åtte forskjellige maskevidder (10, 12.5, 15, 18.5, 22, 26, 35 og 45 mm). I innsjøene ble det fisket i strandsonen (littoralt) fra 1-10 meters dyp og i dypområdene (profundalt) på 10-20 meters dyp. I pollene ble det i tillegg benyttet grovere garn (45 mm og 65 mm).

Følgende egenskaper ble registrert hos fisken fra prøvefiske: total lengde, vekt, kjønn, modningsgrad (kjønnsmoden eller umoden), kjøttfarge og parasitter. I tillegg ble et utvalg av fiskemagene undersøkt for mageinnhold. Innvollscyster av parasittene måse- og fiskandmark ble registrert, og infeksjonen ble karakterisert som *lav* (1-5 cyster), *middels* (6-20 cyster), og

² DN-Håndbok 15. Kartlegging av ferskvannslokaliteter.

DN-Håndbok 19. Kartlegging av biologisk mangfold.

DN-håndbok 11. Kartlegging av vilt.

sterk (over 21 cyster). Sjø-ørret og sjø-røye er ofte infisert med en eller flere marine parasitter. De vanligste marine parasittene er sortprikk (*Cryptocotyle lingua*), kveis (*Anisakis* sp.) og lakselus (*Lepeophtheirus salmonis*). Fisk med marine parasitter blir betegnet som sikre sjø-røyer eller sjø-ørreter. De øvrige marine artene i fangstene ble kun artsbestemt og lengdemålt.

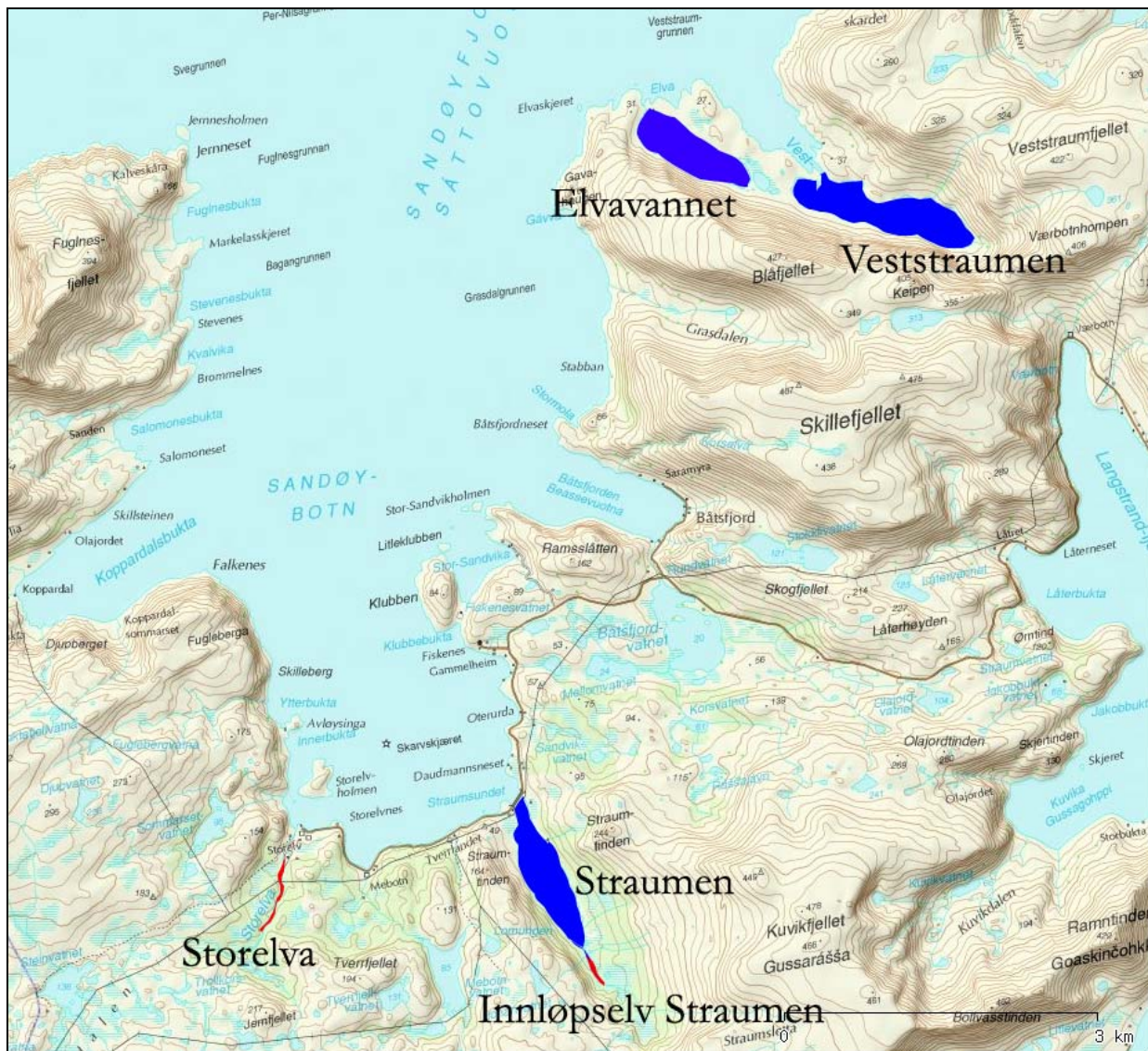
Lengde ved kjønnsmodning er den viktigste egenskapen en må kjenne for å vurdere en fiskebestand. Vi har definert lengden ved kjønnsmodning som den lengden (i cm) der halvparten av alle hofiskene er kjønnsmodne, dvs skal kjønnsmodne/gyte inneværende høst.

En elvestreknings egnethet for gyting og oppvekstforhold til laks ble vurdert visuelt og gradert etter følgende skala: **Meget bra – bra - dårlig – uegnet**

Et meget bra *gyteområde* har som regel substrat bestående av grov grus, middels til sterk strøm, gjerne strømnakke, ingen fare for tørrlegging/bunnfrysing, samt stabile bunnforhold. Et uegnet område domineres gjerne av finkornet substrat eller blokk, samt lav eller stri vannhastighet med ustabile bunnforhold (for eksempel rullestein).

Et meget bra *oppvekstområde* er substrat bestående av stein med diameter 5-50 cm, gjerne med variert størrelse og fasong. Strømhastigheten vil gjerne være sterk til middels. Begroing indikerer stabile bunnforhold. Uegnet område karakteriseres av finkornet substrat og lav strømhastighet, eller strie, golde områder med grovt substrat (blokk/berg).

Ungfiskundersøkelsen i Storelva og innløpselva i Straumen ble utført med elektrisk fiskeapparat (Geomaga A/S, Trondheim), innstilt på lav spenning og høy frekvens. Etter endt fiskeomgang ble fisken artsbestemt og delt opp i følgende aldersgrupper: 0+ (årsyngel), 1+ (ettåringer), >1+ (to åringer og eldre). I tillegg ble ungfisken registrert som kjønnsmoden / umoden. I rapporteringen er det beregnet tetthet av fiskeunger gitt pr 100 m² avfisket elveareal. I slike beregninger er det kun fisk eldre enn 0+ (årsyngel) som benyttes.

Figur 1. Oversiktskart over Sandøyfjorden. Markert blått er områder som ble prøv fisket. Rød markering er elver som ble el-fisket.

Resultater

Elvavannet

Elvavannet ligger på østsiden av Sandøyfjorden. Høyde over havet er på 2 - 4 meter. Vannet er om lag 1 km² stort. Maksdyp ble målt til 35 meter, og siktedyp til 10 meter. Strandsonen i vannet domineres av stein, stor stein og grus og det lite bunnvegetasjon i vannet. Det er en definert og tydelig marbakke rundt hele vannet fra 5-20 meter fra land. Utløpsbekken er ca 0,5-1 meter bred, grunn og substratet domineres av storstein. Totallengde ca 200 meter fra vannet til havet. Utløpet i sjøen er bratt, men fisk kan vandre opp på flo sjø (og ved stor

vannføring). Det ble observert røye utenfor utløpet i sjøen. Lokalperson som vi traff i felten kunne fortalte at det tidligere har blitt fanget "sjøfisk" i vannet.

Utdrag av fangsten i Elvavannet

Fangsten i Elvavannet besto av 67 røyer og 17 ørret (se figur 2). Av røyene hadde 21 røyer (over halvparten av røyene over 25 cm) marine parasitter. De marine parasittene blir sjørøya infisert av i havet og vi kan derfor med sikkerhet si at de er sjørøyer. Til sammen 21 sjørøyer ble registrert men utelukker ikke at flere av de øvrige røyene har vært i havet, selv om vi ikke fant marine parasitter på dem. Hovedmengden av røya ser ut til å ha førstegangs kjønnsmodning ved lengde på 30-40 cm.

Utdrag av
røyefangsten fra
prøvefisket i
Elvavannet. Laksen er

Vi fant ingen ørreter med marine parasitter. Ørreten er også i mindretall i vassdraget, noe som kan skyldes de begrensede gyteområdene for ørret, der kun den lille utløpselva egner seg for gyting.

Marine parasitter

Av marine parasitter ble det funnet prevalens (tilstedeværelse) av sortprikk på 83 %, kveis på 48 % og bittmerker fra lakselus på 29 % av sjørøya. I tillegg ble enkeltindivider av den marine rundormen *Hysterothylacium aduncum* og *Pseudotera nova decipiens* registrert på sjørøya. Det var bemerkelsesverdig mye lakselusbitt på en del av sjørøya hvor den kraftigst infiserte hadde hele 66 lusbitt. Av de 17 ørretene ble ingen funnet med marine parasitter (se figur 2).

Mesteparten av røya (54 %) hadde infeksjoner av måse- og fiskandmark, og til dels høye konsentrasjoner. På enkelte var kjøtt og innvoller "grodd sammen" av parasittene. Dette kan sees i sammenheng med forekomsten av 3-pigget stingsild som er en bærer av parasitten, og som ble funnet i magen til røya.

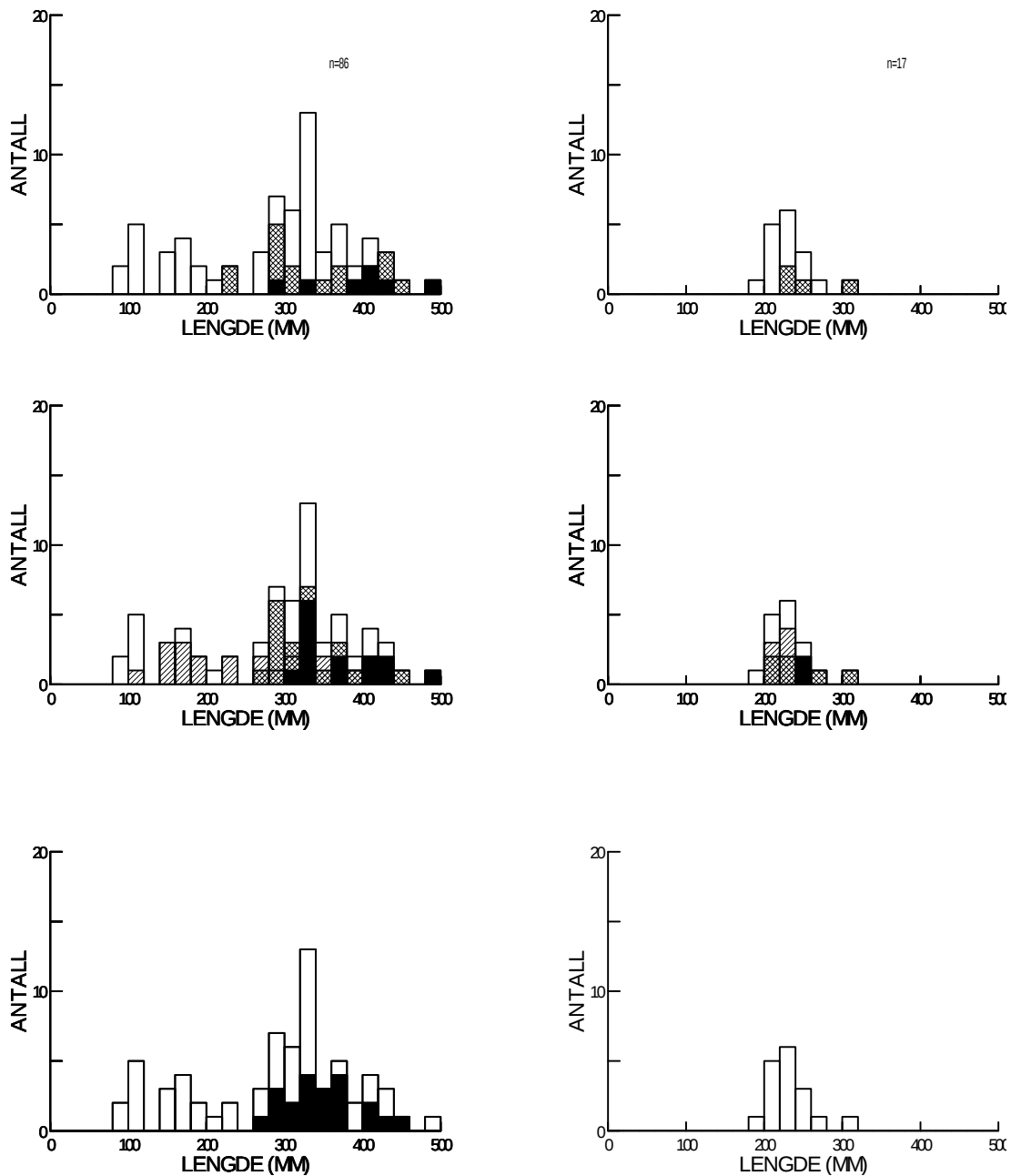
Mageprøver

Det ble analysert mageprøver fra 54 av de 67 røyene og fra samtlige 17 ørreter. Av alle de undersøkte røyene og ørretene hadde henholdsvis 50 og 45 % mat i magene. Hos røya besto dietten i hovedsak av overflateinsekter (80 %), 3-pigga stingsild (50 %), marflo (10%)

Sjørøyer med
bittmerker av
lakselus.

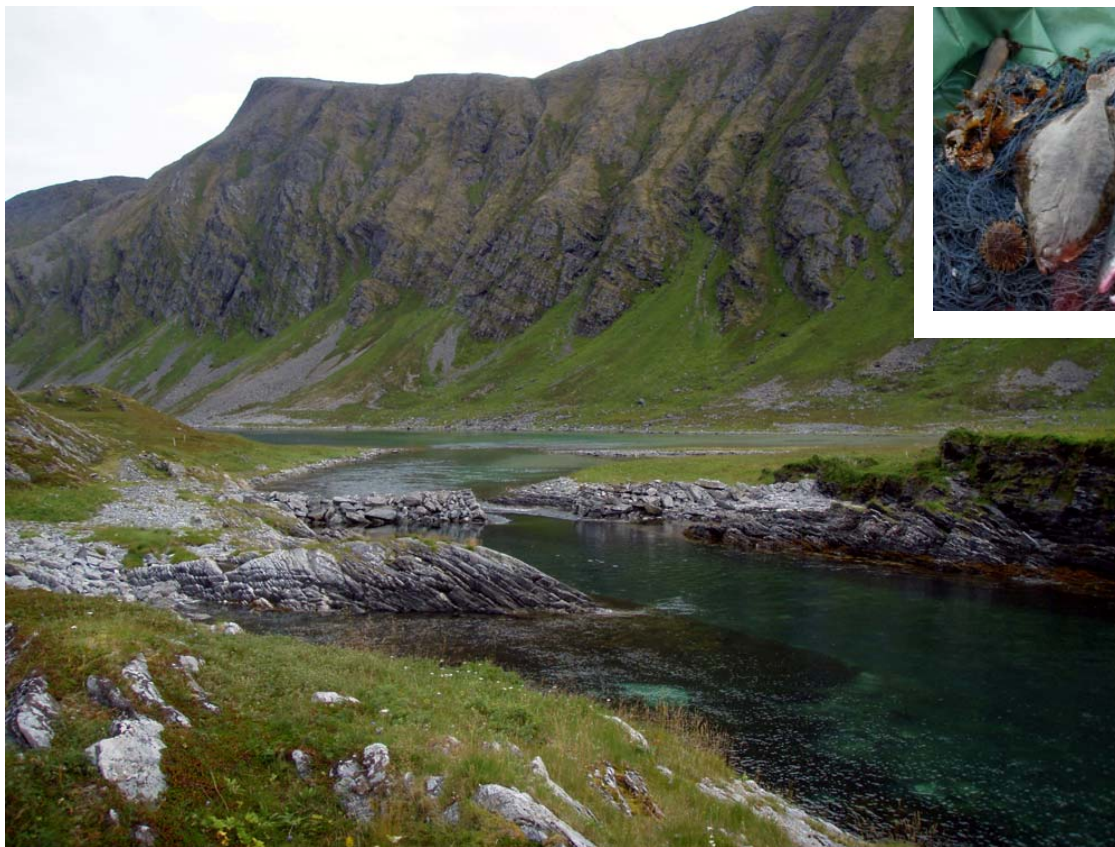
og vårluehus og fjærmyggglarver (10%). Ti av de 18 sjørøyene hadde mat i magen, også her var det i hovedsak overflateinsekt og stingsild som dominerte menyen. Av ørreten var det utelukkende overflateinsekter (90 %) og vårluehus (20 %) som dominerte dietten.

Figur 2. Oversikt over bestandsstruktur røye (venstre) og ørret (høyre). **Øverst;** Lengde ved kjønnmodning, hvit = umoden fisk, skravert = kjønnsmoden ho, svart= kjønnsmoden hannfisk. **Midten;** Innslaget av fiske og måsandmark. Hvit = 0 parasitter, skravert=1-5 parasitter, rutet=6-20 parasitter og sort= over 21 parasitter. **Nederst;** Antall sjøvandrende fisk, hvit = stasjonærfisk, sort = anadrom fisk.

Veststraumen

Inngangen til Veststraumen består i en terskel som er ca 5-7 meter bred. Kanalen er delvis bygd opp av blokk, og er ca 100 meter. Den ytterste delen er det forholdsvis grunt og deler blir tørrlagt på fjæra sjø. Lenger inn blir det dypere og de dypeste områdene finner vi innerst mot fjellene. Generelt er hele bassenget relativt brådypt. Vi målte et maksdyp på 31 meter. Det ble tatt grab- og vannprøver på 20 – 30 meters dyp, som viste at det var oksygenrikt vann også på bunnen. Det drenerer ingen potensielle gytebekker for laksefisk inn i Veststraumen. Den store vannutskiftingen, samt lite avrenning av ferskvann gjør at det vannet er oksygenrikt og saltholdigheta er som sjøvann (~35 ‰).

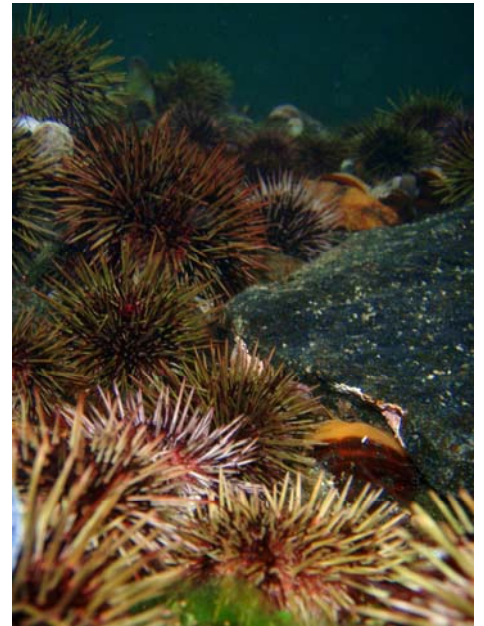
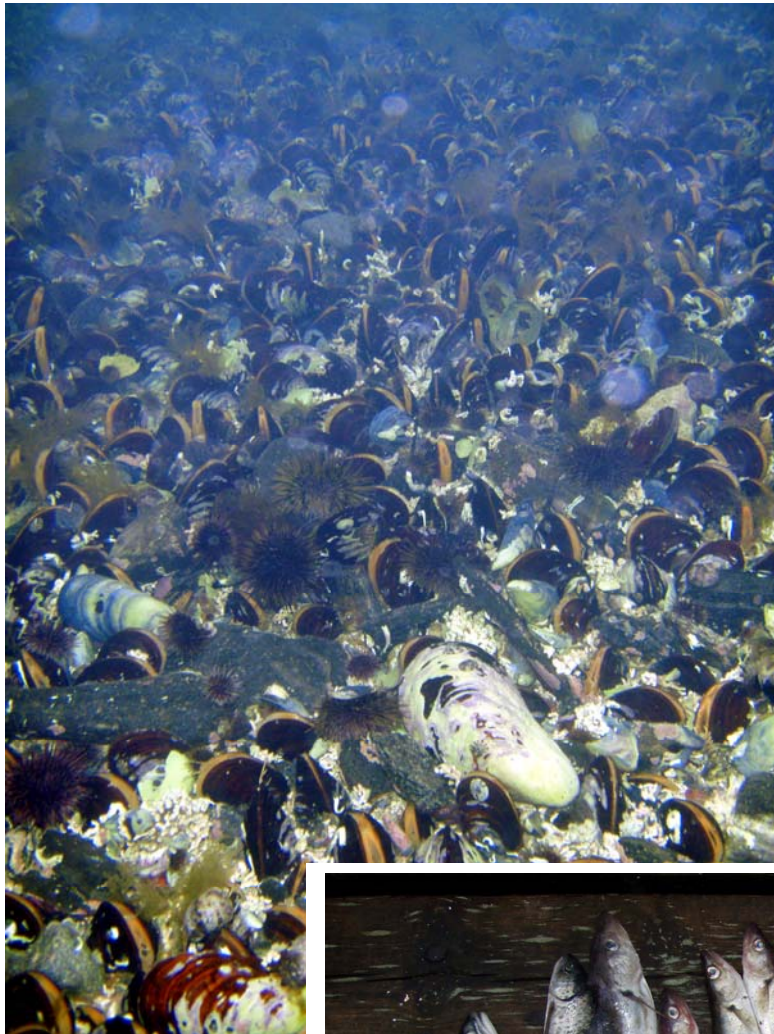
Terskelen Veststraumen. Legg merke til den bygde fyllingen.
Over: Laks og rødspette fanget i Veststraumen

Veststraumen har en maritim karakter. Til tross for en tydelig terskel er det stor vanngjennomstrømning og vannutskifting. Strandsonen er typisk marin og domineres av stein (blokk) grisetang og sagtang. Det er Innslag av sandbunn med skjellsand. I terskelen er det stort innslag av blåskjell, o-skjell og kråkeboller.

Under prøvefisket ble det utelukkende funnet marine fiskearter (sei, rødspette og torsk). I tillegg ble det fanget en ikke kjønnsmoden laks på 3-4 kg som var full av sild i magen. I tillegg til innsamling i strandsona ble det tatt grab-prøver på dypere partier. Bunndyrfaunanen er utelukkende marin, det ble totalt funnet 20-25 marine bunndyrarter (se artsliste - vedlegg). Spesielt ved den strømrrike terskelen var det stor forekomst av o-skjell.

Straumen

Straumen-vannet er av samme marine karakter som Veststraumen, men er ikke like "brådyp". Maksdyp ble målt til 25 meter. Ved utløpet av Straumen (under brua) er det en sterk strøm der det er stor vannutskifting. Vi tok 3 grab-prøver, samt satte garn på dypt vann. Det ble fanget marine arter (rødspette, torsk, ulke, rognkjeks, hyse og sei). Ved utløpet er det grunt og store forekomster av o-skjell. I strandsonen generelt er det lite alger, mens i selve Straumen under brua er det lokal forekomst av tare (stortare og sukkertare). Vi observerte sjørørret som sto under brua. I tillegg ble det fanget 3 sjørørretter (25, 37 og 39 cm) på garn lenger inn i Straumen.

Over: Det var stor forekomst av o-skjell og kråkebolle i området ved terskelen til Straumen. Nede: resultat fra prøvefiske i Straumen. Sjørørret, hvitting, sei, rødspette og ulke.

Pollen ved Straumen mars 2009. Legg merke til den etablerte veien med kulvert som danner kunstig terskel mot fjorden.

Innløpselva til Straumen

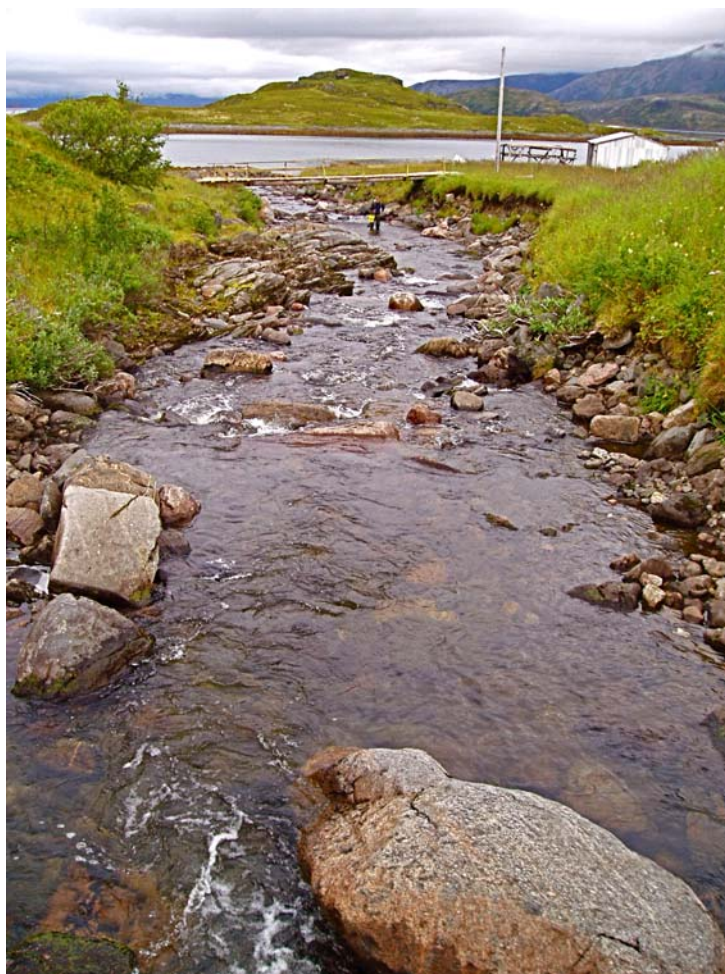
Innerst i Straumen kommer det ut en 1-3 meter bred bekk (lita elv) som er om lag 4-500 meter lang før en høy foss stopper eventuell fiskeoppgang. Bunnforholdene domineres av stor stein (5-20 cm) og grus, med innslag av blokk og finere substrat. Både oppvekstområdene og gyteområdene er middels gode, men det er begrenset få større kulper i elva. Innløpselva har et potensiale som gyteelv for sjøørret, og vi fant forholdsvis høy tetthet av ørretunger i elva. Totalt fanget vi 40 ørretunger, og det var en gjennomsnittlig tetthet på 8 ørretunger / 100 m².

El-fiske i innløps-
elva til Straumen.
Bakerst i bilde kan
vi skimte tersk-
elen til Straumen

Storelva

Storelva munner ut innerst i Sandøybotn. Tidligere har det vært hevdet at det har blitt fanget laks i elva og at det årlig fanges individer av blank ørret (sjøørret). Dette mener flere lokale personer vi pratet med har vært "slengere" og elva har aldri vært noen lakseelv. Det har også blitt fanget blank ørret i elva, som lokalbefolkningen har ment var sjøørret. Vi utførte ungfiskregistreringer på de nederste 1,5 kilometerene og det ble funnet en lav tetthet av ørretunger (4 ørret / 100 m²), og ingen lakseunger. Vi utelukker ikke at det kan være en liten sjøørretbestand i Storelva.

Nedre del av Storelva

Biologisk mangfold og naturtyper

Av observasjoner og fra informasjon fra lokalbefolkningen er det registrert 103 forskjellige dyrearter i denne undersøkelsen (se figur 3 og tabell). I følge kategoriseringen til Direktoratet for Naturforvaltning³ er 79 arter livskraftig, 8 arter nær truet, 5 arter sårbar og 11 arter er ikke kategorisert eller som det ikke finnes noen vurdering på. Vi understreker at dette er et absolutt minimum, det er eksempelvis ikke foretatt kartlegging av insekter eller detaljkartlegging av marint mangfold, det er heller ikke foretatt noen botanisk kartlegging.

Både Straumen og Veststraumen er viktige naturtyper da de er karakterisert som poller. En poll er et markert basseng med begrenset vannutskiftning til marine områder utenfor på grunn av terskler og innsnevret åpning. Poller er marine/brakkvanns bassenger med en innsnevret åpning og grunn terskel. Mindre fjorder, bukter og vik/våger med begrenset vannutskiftning på grunn av terskler eller lignende, havner ofte innenfor begrepet "poll".

³ www.artsdatabanken.no

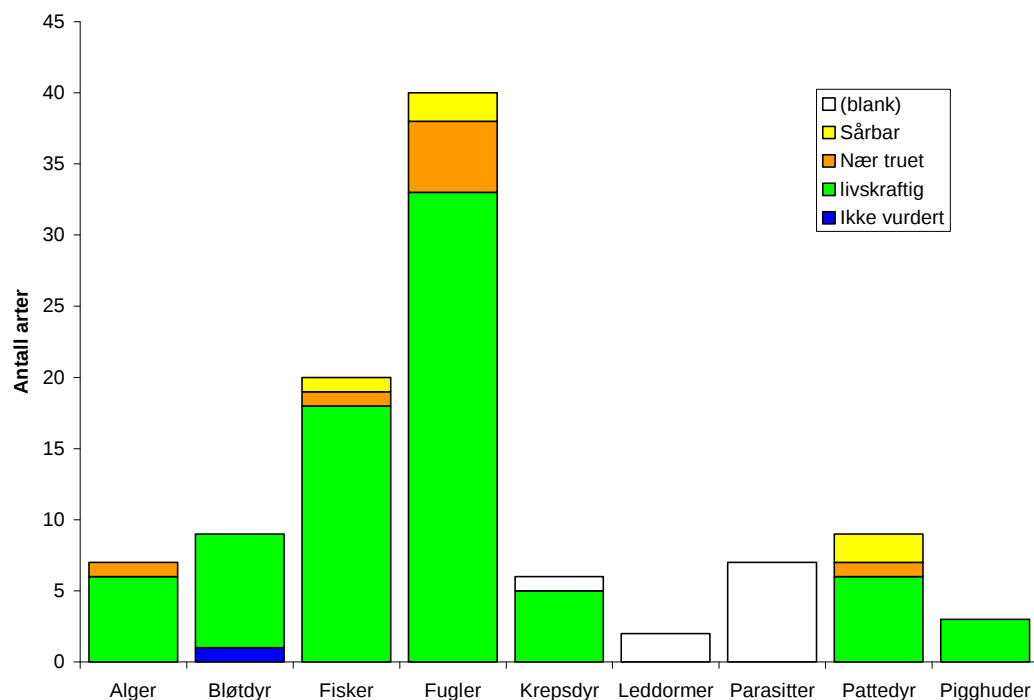
Begrepene poll og fjord benyttes om hverandre, men poller har et tydelig markert basseng og trang åpning mot kystvannet utenfor.

I DN's katagorisering av naturtyper deles poller inn i 2 kategorier:

A) (svært viktig) - Poller som er lite påvirket eller upåvirket av menneskelig aktivitet, som er større enn ~200 000 m² og/eller har spesielle arter.

B) (viktige) – Andre poller som er lite påvirket eller upåvirket av menneskelig aktivitet.

Begge pollene (Veststraumen og Straumen) inngår i kategorien B.

Figur 3. Antall arter i forskjellige kategorier observert i området ved Sandøyhamn.

Tabell 1. Antall arter i forskjellige kategorier observert i området ved Sandøyhavn (samme data som i figur 3)

Artsgruppe	<i>Rødlistekategori</i>					Total
	<i>Ikke vurdert</i>	<i>livskraftig</i>	<i>Nær truet</i>	<i>Sårbar</i>	<i>Ikke kategorisert</i>	
Alger		6	1			7
Bløtdyr	1	8				9
Fisker		18	1	1		20
Fugler		33	5	2		40
Krepsdyr		5			1	6
Leddormer					2	2
Parasitter					7	7
Pattedyr		6	1	2		9
Pigghuder		3				3
Total	1	79	8	5	10	103

Konklusjoner

- Sandøybotn er et relativt urørt område uten vesentlig menneskelig påvirkning. Det er et artsrikt og mangfoldig område.
- Elvavannet innehar en god sjørøyebestand.
- Innløpselva til Straumen huser en ørretbestand. Basert på observasjoner av sjørørret i Straumen, samt opplysninger fra lokalbefolkning ser det ut til at innløpselva huser en liten sjørørretbestand. Straumenvannet fungerer som et viktig oppvekstområde for sjørørreten.
- Både Straumen og Veststraumen er urørte poller og er begge viktige naturtyper i kommunen (I05).

Tabell 2. Artsliste fra observasjoner i felt, samt opplysninger fra lokalbefolkning. Kategoriene og ArtsID er de samme som brukes av www.artsdatabanken.no. Lokalitet funn; VS=Veststraumen, S=Straumen, E=Elvavannet, SE=Storelva, O=observert i hele området, R=Røye, Ø=ørret.

ArtsID	Artsgruppe	Vitenskapelig artsnavn	Norsk artsnavn	Kategori	Rødlistekategori	Lokalitet funn
15459	Alger	<i>Ascophyllum nodosum</i>	Grisetang	LC	livskraftig	VS, S
15500	Alger	<i>Fucus serratus</i>	Sagtang	LC	livskraftig	VS, S
15467	Alger	<i>Chorda filum</i>	Åletang, martaum	LC	livskraftig	VS
15522	Alger	<i>Laminaria saccharina</i>	Sukkertare	NT	Nær truet	S
15502	Alger	<i>Fucus vesiculosus</i>	Blæretang	LC	livskraftig	VS, S
15551	Alger	<i>Pelvetia canaliculata</i>	Sauetang	LC	livskraftig	VS, S
15521	Alger	<i>Laminaria hyperborea</i>	Stortare	LC	livskraftig	S
28671	Fisker	<i>Platichthys flesus</i>	Skrubbe	LC	livskraftig	VS, S
28570	Fisker	<i>Gadus morhua</i>	Torsk	LC	livskraftig	VS, S
28541	Fisker	<i>Clupea harengus</i>	Sild	LC	livskraftig	VS, S
28642	Fisker	<i>Merlangius merlangus</i>	Hvitling	LC	livskraftig	
28641	Fisker	<i>Melanogrammus aeglefinus</i>	Hyse	LC	livskraftig	VS
28493	Fisker	<i>Anarhichas lupus</i>	Gråsteinbit	LC	livskraftig	
28654	Fisker	<i>Myoxocephalus scorpius</i>	Vanlig ulke	LC	livskraftig	S
10854	Fisker	<i>Salvelinus alpinus</i>	Røye	LC	livskraftig	E
10889	Fisker	<i>Pungitius pungitius</i>	Nipigget stingsild	LC	livskraftig	S
28674	Fisker	<i>Pollachius virens</i>	Sei	LC	livskraftig	VS, S
10852	Fisker	<i>Salmo salar</i>	Laks	LC	livskraftig	VS
28588	Fisker	<i>Hippoglossus hippoglossus</i>	Kveite	NT	Nær truet	
10888	Fisker	<i>Gasterosteus aculeatus</i>	Trepigget stingsild	LC	livskraftig	E
28551	Fisker	<i>Cyclopterus lumpus</i>	Rognkjeks	LC	livskraftig	S
28704	Fisker	<i>Sebastes marinus</i>	Vanlig uer	VU	Sårbar	
28608	Fisker	<i>Limanda limanda</i>	Sandflyndre	LC	livskraftig	S
28668	Fisker	<i>Pholis gunellus</i>	Tangsprell	LC	livskraftig	VS
28672	Fisker	<i>Pleuronectes platessa</i>	Rødspette	LC	livskraftig	VS, S
10853	Fisker	<i>Salmo trutta</i>	Aure	A	LC	E, S, SE
28673	Fisker	<i>Pollachius pollachius</i>	Lyr	LC	livskraftig	S
9756	Fugler	<i>Tringa totanus</i>	Rødstilk	LC	livskraftig	O
15350	Fugler	<i>Larus canus</i>	Fiskemåke	LC	livskraftig	O
9727	Fugler	<i>Lagopus lagopus</i>	Lirype	LC	livskraftig	O
9776	Fugler	<i>Larus fuscus</i>	Sildemåke	LC	livskraftig	O
9698	Fugler	<i>Somateria mollissima</i>	Ærfugl	LC	livskraftig	O
9834	Fugler	<i>Corvus cornix</i>	Kråke	LC	livskraftig	O
15352	Fugler	<i>Larus marinus</i>	Svartbak	LC	livskraftig	O
9742	Fugler	<i>Haematopus ostralegus</i>	Tjeld	LC	livskraftig	O
9677	Fugler	<i>Anser anser</i>	Grågås	LC	livskraftig	O
9855	Fugler	<i>Cinclus cinclus</i>	Fossekall	LC	livskraftig	SE
9719	Fugler	<i>Falco rusticolus</i>	Jaktfalk	NT	Nær truet	O
9837	Fugler	<i>Pica pica</i>	Skjære	LC	livskraftig	O
9790	Fugler	<i>Sterna paradisaea</i>	Rødnebbterne	LC	livskraftig	O
9704	Fugler	<i>Mergus merganser</i>	Laksand	LC	livskraftig	O
15357	Fugler	<i>Turdus iliacus</i>	Rødvingetrost	LC	livskraftig	O
9689	Fugler	<i>Anas penelope</i>	Brunnakke	LC	livskraftig	O

9749	Fugler	<i>Numenius phaeopus</i>	Småspove	LC	livskraftig	O
9701	Fugler	<i>Melanitta fusca</i>	Sjørre	NT	Nær truet	O
9671	Fugler	<i>Ardea cinerea</i>	Gråhegre	LC	livskraftig	O
9713	Fugler	<i>Aquila chrysaetos</i>	Kongeørn	NT	Nær truet	O
9760	Fugler	<i>Tringa glareola</i>	Grønnstilk	LC	livskraftig	O
9694	Fugler	<i>Aythya fuligula</i>	Toppand	LC	livskraftig	O
9730	Fugler	<i>Lagopus muta</i>	Fjellrype	LC	livskraftig	O
32029	Fugler	<i>Clangula hyemalis</i>	Havelle	LC	livskraftig	O
9934	Fugler	<i>Fringilla montifringilla</i>	Bjørkefink	LC	livskraftig	O
9670	Fugler	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	Toppskarv	LC	livskraftig	O
9714	Fugler	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Havørn	LC	livskraftig	O
9867	Fugler	<i>Turdus merula</i>	Svarttrost	LC	livskraftig	O
9667	Fugler	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Storskarv	LC	livskraftig	O
9705	Fugler	<i>Mergus serrator</i>	Siland	LC	livskraftig	O
9769	Fugler	<i>Calidris maritima</i>	Fjæreplytt	LC	livskraftig	O
9868	Fugler	<i>Turdus pilaris</i>	Gråtrost	LC	livskraftig	O
15355	Fugler	<i>Fratercula arctica</i>	Lunde	VU	Sårbar	O
9687	Fugler	<i>Anas platyrhynchos</i>	Stokkand	LC	livskraftig	O
15334	Fugler	<i>Gavia stellata</i>	Smålom	LC	livskraftig	O
32758	Fugler	<i>Buteo lagopus</i>	Fjellvåk	NT	Nær truet	O
9785	Fugler	<i>Rissa tridactyla</i>	Krykkje	VU	Sårbar	O
15348	Fugler	<i>Stercorarius parasiticus</i>	Tyvjo	NT	Nær truet	O
15351	Fugler	<i>Larus argentatus</i>	Gråmåke	LC	livskraftig	O
9833	Fugler	<i>Corvus corax</i>	Ravn	LC	livskraftig	O
27450	Bløtdyr	<i>Chlamys islandica</i>	Haneskjell	LC	livskraftig	VS
27550	Bløtdyr	<i>Ensis ensis</i>	Vanlig knivskjell	NE	Ikke vurdert	VS
27245	Bløtdyr	<i>Nucella lapillus</i>	Purpurnegl	LC	livskraftig	VS,S
27414	Bløtdyr	<i>Modiolus modiolus</i>	O-skjell/ hesteskjell	LC	livskraftig	VS,S
27225	Bløtdyr	<i>Buccinum undatum</i>	Kongsnegl	LC	livskraftig	VS
27498	Bløtdyr	<i>Cerastoderma edule</i>	Vanlig herteskjell	LC	livskraftig	S
27164	Bløtdyr	<i>Littorina littorea</i>	Stor strandsnegl	LC	livskraftig	VS,S
27419	Bløtdyr	<i>Mytilus edulis</i>	Blåskjell	LC	livskraftig	VS,S
27077	Bløtdyr	<i>Patella vulgata</i>	Albusnegl	LC	livskraftig	VS
26299	Krepsdyr	<i>Carcinus maenas</i>	Strandkrabbe	LC	Livskraftig	VS
18191	Krepsdyr	<i>Gammarus lacustris</i>	Vanlig marflo	LC	Livskraftig	E
26288	Krepsdyr	<i>Hyas coarctatus</i>	Pyntekrabbe	LC	Livskraftig	VS
26273	Krepsdyr	<i>Pagurus bernhardus</i>	Vanlig eremittkreps	LC	Livskraftig	VS, S
26382	Krepsdyr	<i>Balanus balan</i>	Steinrur	LC	Livskraftig	VS,S
26269	Krepsdyr	<i>Paralithodes camtschatica</i>	Kongekrabbe	NA		Fanget i Sandøybotn 2008
26925	Leddormer	<i>Arenicola marina</i>	Fjæremark	LC		VS, S
27061	Leddormer	<i>Spirorbis spirorbis</i>	Posthornmark	LC		VS
9619	Pattedyr	<i>Halichoerus grypus</i>	Havert	NT	Nær truet	O
9642	Pattedyr	<i>Orcinus orca</i>	Spekkhogger	LC	Livskraftig	O
9580	Pattedyr	<i>Lepus timidus</i>	Hare	LC	Livskraftig	O
9615	Pattedyr	<i>Phoca vitulina</i>	Steinkobbe	VU	Sårbar	S
9617	Pattedyr	<i>Pagophilus groenlandica</i>	Grønlandssel	LC	Livskraftig	Sporadisk
9616	Pattedyr	<i>Pusa hispida</i>	Ringsel	LC	Livskraftig	O
9629	Pattedyr	<i>Balaenoptera acutorostrata</i>	Vågehval	LC	Livskraftig	Sporadisk
9612	Pattedyr	<i>Lutra lutra</i>	Eurasisk oter	VU	Sårbar	O

9639	Pattedyr	<i>Phocoena phocoena</i>	Nise	LC	Livskraftig	Sporadisk
27707	Pigghuder	<i>Ophiura sarsi</i>	Brunrød slangestjerne	LC	Livskraftig	VS,S
27812	Pigghuder	<i>Strongylocentrotus droebachiensis</i>	Drøbak sjøpiggsvin	LC	Livskraftig	VS,S
27756	Pigghuder	<i>Asterias rubens</i>	Vanlig korstroll	LC	Livskraftig	VS
	Parasitter	<i>Anisakis simplex</i>	kveis (marin rundorm)			R,Ø
	Parasitter	<i>Diphyllobothrium sp.</i>	fiskeand- og måsemark (ferskvann bendel)			R
	Parasitter	<i>Lepeoptheirus salmonis</i>	lakselus (marin, krepsdyr)			R,Ø
	Parasitter	<i>Pseudoteranova disipiens</i>	kveis fra sel (marin, rundorm)			R
	Parasitter	<i>Eubothrium sp</i>	røyemark (ferskvann, bendel)			R
	Parasitter	<i>Hysterathylacium aduncum</i>	rundorm (marin)			R
	Parasitter	<i>Cryptocotyle lingua</i>	sortprikk (marin, ikter)			R,Ø

Vedlegg 3: Våre ville venner

Tidlig morgen i Sjøgata. Foto: Tom E. Ness

Simle med årskolv v/Sætergamdalen på Kvaløya. Foto: Tom E. Ness

Krykkja i byen. Foto: Tom E. Ness

Rødrev på bytur. Foto: Tom E. Ness.

Ryper på Melkøya. Foto: Tor Harry Bjørn